

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Федотова Т.А.

« ____ » _____ 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка»

на тему: **«СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО БІЗНЕСУ В
УКРАЇНИ»**

Виконав:

здобувач вищої освіти

Матях Ванесса Дмитрівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник:

старший викладач, к.е.н., доцент, Мезенцева Н.М.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Кривий Ріг
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
 імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Форма здобуття вищої освіти денна

Ступінь бакалавр

Галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

Освітня програма 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

_____ Федотова Т.А.

(підпис)

« _____ » _____ 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Матях Ванесса Дмитрівна

прізвище, ім'я, по батькові

1. Тема роботи: «Стан та особливості розвитку великого бізнесу в Україні»

Керівник роботи: старший викладач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, к.е.н., доцент Мезенцева Н.М.

науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали

Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від 17.11.2022 р. № 376-с

2. Строк подання здобувачем ВО роботи «05» червня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: наукові статті, тези доповідей на наукові конференції, наукова література, монографії, офіційна статистика Україна

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

Основна частина

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень). основні функції великого бізнесу, основні нормативно-правові акти, що регулюють чи регулювали підприємницьку діяльність в Україні, ключові фактори довоєнного розвитку великого бізнесу в Україні, основні показники діяльності великих підприємств України за 2010-2021 рр., основні показники великих підприємств в розподілі сфер економічної діяльності за період 2017-2021 рр.

Дата видачі завдання: « _____ » _____ 2023 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка теоретичної складової основної частини	до 01.03.2023 р.	
2	Підготовка аналітичної складової основної частини	до 01.04.2023 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій	до 01.05.2023 р.	
4	Підготовка та оформлення вступу, списку використаних джерел та інших складових роботи	до 15.05.2023 р.	
5	Отримання відгуку від керівника	до 15.05.2023 р.	
6	Подання на кафедру завершеної роботи	до 25.05.2023 р.	
7	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормо-контролю кваліфікаційної роботи	до 05.06.2023 р.	
8	Підготовка студента до захисту та захист кваліфікаційної роботи	12.06.2023 – 18.06.2023 р.	

Здобувач ВО _____ Матях В.Д.

(підпис)

Керівник роботи _____ Мезенцева Н.М.

(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 63,   рисунків 15,   таблиць 8,   додатків 2,
графічного матеріалу 0,   використаних джерел 52.

Об'єкт дослідження: великий бізнес в економіці країни

Предмет дослідження: теоретико-методологічні та практичні аспекти механізму розвитку великого бізнесу в Україні

Мета дослідження: полягає в розробці стратегії активізації розвитку великого бізнесу в Україні за результатами дослідження його стану та особливостей.

Методи дослідження: систематизація (для комплексності дослідження), узагальнення та аналіз (при теоретичному обґрунтуванні сутності поняття «великий бізнес» та визначення його головних особливостей); статистичні методи (для оцінки стану розвитку великих підприємств України); структурний (для аналізу в розрізі галузей економічної діяльності); графічний та табличний (для наочного представлення даних та результатів дослідження).

Основні результати дослідження: охарактеризовано поняття «великий бізнес» та його основні характеристики; визначено особливості регулювання великого бізнесу в Україні; здійснено аналіз основних показників функціонування великих підприємств в Україні; запропоновано напрями активізації розвитку великого бізнесу в Україні.

Ключові слова: великий бізнес, великі підприємства, середні підприємства, малі підприємства, ВВП, бізнес, сектора економіки.

ЗМІСТ

Вступ	6
Основна частина	9
Висновки та рекомендації	41
Список використаних джерел	48
Додатки	53

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасному світі великі підприємства відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку економіки країн. Вони створюють значну кількість робочих місць, сприяють зростанню ВВП, забезпечують інноваційні рішення, вносять значний внесок у формування національного бюджету та мають значний вплив на соціально-економічний ландшафт країни. Великі підприємства в Україні також грають ключову роль у розвитку різних галузей економіки, таких як промисловість, сільське господарство, торгівля, послуги та інші. Вони забезпечують значний обсяг виробництва, створюють тисячі робочих місць і вносять суттєвий вклад у зростання ВВП країни.

Однак розвиток великого бізнесу в Україні супроводжується низкою проблем та викликів: корупція, обмеженість доступу до фінансових ресурсів, складність бюрократичних процедур та непередбачуваність законодавства є лише кількома з проблем, з якими стикаються великі підприємства в Україні. Дослідження стану та особливостей розвитку великого бізнесу в Україні має велику актуальність, оскільки воно допоможе зрозуміти проблемні аспекти та виявити шляхи покращення умов для розвитку цього сектору.

Теоретичне дослідження стану та особливостей розвитку великого бізнесу було висвітлено в роботах таких зарубіжних авторів, як: Айзедіса І., Грейнера Л., Каммінга Е., Лоуренса М., Маккена Ф., Міккала Д., Портера М., Ребела К., Сміта А., Шумпетера Й. Окремі аспекти становлення великого бізнесу в Україні розглядали у своїх роботах Верховодова Л., Дементьєв В., Лісничук О., Любімов В., Наливайченко С., Пасхавер О., Погрібний І. та інші

Мета і завдання кваліфікаційної роботи полягає в розробці стратегії активізації розвитку великого бізнесу в Україні за результатами дослідження його стану та особливостей.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи визначено такі завдання:

- охарактеризувати поняття «великий бізнес» та його основні характеристики;
- визначити особливості регулювання великого бізнесу в Україні;
- здійснити аналіз основних показників функціонування великих підприємств в Україні;
- запропонувати напрями активізації розвитку великого бізнесу в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є великий бізнес в економіці країни.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічні та практичні аспекти механізму розвитку великого бізнесу в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано наступні методи: систематизація (для комплексності дослідження), узагальнення та аналіз (при теоретичному обґрунтуванні сутності поняття «великий бізнес» та визначення його головних особливостей); статистичні методи (для оцінки стану розвитку великих підприємств України); структурний

(для аналізу в розрізі галузей економічної діяльності); графічний та табличний (для наочного представлення даних та результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження є дані Державної служби статистики України, наукові праці зарубіжних і українських вчених, аналітичні статті, дисертаційні дослідження та монографії, звіти аналітичних агентств, інтернет-ресурси,

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- визначено комплекс основних характеристик та особливостей великого бізнесу: значний обсяг діяльності та чисельність працівників, доступ до значних фінансових ресурсів, широка географія діяльності, велика клієнтська база, високий рівень конкурентоздатності, складна організаційна структура, розгалужена мережа спеціалізованих функціональних підрозділів, багато ієрархічна система управління, високий рівень соціальної відповідальності;

- поняття «великий бізнес» запропоновано розуміти як підприємства або організації, які характеризуються великими масштабами операцій, значними обсягами виробництва або надання послуг, великими фінансовими ресурсами, широким географічним охопленням та значним впливом на ринок та економіку в цілому;

- запропоновано заходи удосконалення державної регуляторної політики великого бізнесу та механізми її реалізації: реформування регуляторного середовища (спрощення процедур реєстрації бізнесу та отримання ліцензій та дозволів, впровадження електронних систем та онлайн-платформ для ведення бізнесу та взаємодії з державними органами, зменшення бюрократичних перешкод та забезпечення прозорості та прогнозованості ухвалення регуляторних рішень); сприяння доступу до фінансування (розвиток інструментів та програм фінансової підтримки для великих підприємств, зокрема шляхом створення спеціалізованих фондів та кредитних установ, забезпечення доступу до кредитів за низькими процентними ставками та забезпечення гнучких умов погашення кредитів, привертання інвестиційних коштів через створення сприятливого інвестиційного клімату та підтримку інвестиційних проектів); забезпечення справедливої конкуренції (розробка та впровадження антикорупційних та антимонопольних законодавчих актів, забезпечення дотримання правил конкуренції та боротьба з недобросовісною конкуренцією, створення умов для розвитку малих та середніх підприємств, що сприятиме розширенню конкуренції та стимулюванню інновацій); розвиток інфраструктури (здійснення інвестицій у будівництво та модернізацію транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, покращення якості доріг, залізничних та морських терміналів, аеропортів та логістичних центрів, забезпечення доступу до якісних інформаційних технологій та швидкого Інтернет-з'єднання); покращення якості освіти та кадрового потенціалу (розвиток системи професійної освіти та підготовки кваліфікованих кадрів для потреб великого бізнесу, залучення бізнесу до співпраці з університетами та навчальними закладами для розвитку практичних навичок студентів, створення програм підвищення кваліфікації та навчання персоналу

відповідно до потреб ринку праці); спрощення податкової системи (зменшення податкового тягара для великих підприємств та спрощення процедур оподаткування, створення стабільної та прогнозованої податкової системи, що забезпечує бізнесу довгострокове планування); забезпечення політичної стабільності (розробка та реалізація стабільної економічної та фінансової політики, яка забезпечує довіру інвесторів та підприємців, забезпечення правової стабільності та захисту власності, запобігання політичним кризам та розвиток конструктивного діалогу між бізнесом та урядом).

ОСНОВНА ЧАСТИНА

В сучасному глобалізаційному світі, розвиток великого бізнесу відіграє важливу роль у стимулюванні економічного зростання та створенні робочих місць. Великі підприємства є двигунами інновацій, технологічного прогресу та розвитку сучасних індустрій. Вони мають значний потенціал для залучення інвестицій, впровадження передових технологій та створення нових продуктів та послуг. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та зміцненню її позицій на міжнародному ринку. Завдяки масштабам своєї діяльності, великі підприємства можуть забезпечити стабільність виробництва та постачання продукції, що впливає на зменшення ризиків в економіці. Вони також відіграють важливу роль у формуванні інфраструктури, розвитку регіонів та соціально-економічному розвитку країни в цілому.

Однак, успіх великого бізнесу залежить від багатьох факторів, таких як ефективне управління, стратегічне планування, доступ до фінансових ресурсів, сприятливе законодавство та політика підтримки підприємництва. Важливо також забезпечити рівні умови конкуренції для всіх гравців ринку, що сприятиме розвитку інновацій та підвищенню якості продукції.

Історичний огляд розвитку великого бізнесу в Україні охоплює період з моменту незалежності України в 1991 році та до моменту сьогодення. В цей період Україна пройшла складний шлях перебудови своєї економіки з планової системи до ринкової, і бізнес-середовище зазнало численних змін і трансформацій.

На початку 1990-х років, після отримання незалежності, відбулася загальна приватизація державних підприємств, що створило нові можливості для розвитку великого бізнесу. Багато з колишніх державних підприємств були перетворені на приватні компанії, що сприяло появі нових гравців на ринку. «Протягом 1990-х років і на початку 2000-х років в Україні відбувалася інтенсивна приватизація і створення нових бізнес-структур. Виникнення великих корпорацій і груп, що діяли в різних галузях економіки, стало типовим явищем. Багато з них зосереджувалися в основному на промисловості, енергетиці, торгівлі та фінансовому секторі» [33, 48].

Однак, розвиток великого бізнесу в Україні супроводжувався численними проблемами. Корупція, нестабільність політичної та економічної ситуації, недостатня правова база, низький рівень конкуренції та недостатній розвиток фінансового сектору стали головними перешкодами для стабільного розвитку великого бізнесу. Слід зазначити, що після Революції Гідності в 2014 році, початком конфлікту на сході України і повномасштабного вторгнення в 2022 році, країна стала свідком суттєвих змін у своєму бізнес-середовищі. Уряд України вживав заходів для поліпшення бізнес-клімату, надавав допомогу з релокації бізнесу, спрощував адміністративні процедури, боровся з корупційними схемами та залучав іноземні інвестиції.

На сучасному етапі розвитку, економіка вимагає особливого погляду на розвиток великого бізнесу, який водночас є ключовим для економічного

зростання країни, але постійно стикається з різними викликами, пов'язаними з управлінням, регулюванням, конкуренцією та соціальною відповідальністю.

Незважаючи на не значну кількість наукової літератури з даного питання, існують визначення суб'єктів господарювання, які діють у сфері великого бізнесу. Терміни, такі як «велике підприємство», «великий бізнес», «суб'єкт великого підприємництва», «підприємство великого бізнесу» використовуються взаємозаміно, хоча між ними існує наукова неузгодженість понять та використовуються вони в різних аспектах. Слід зазначити те, що не існує чітко визначених законодавством або систематизовано різними авторами трактування зазначених термінів. Тому доцільно розглянути кожен з термінів окремо для чіткого розуміння сутності та функцій поняття великий бізнес.

Господарським Кодексом України зазначено, що «великими підприємствами вважаються ті, у яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний фінансовий рік перевищила тисячу осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік - суму, еквівалентну 5 млн. Євро за середньорічним курсом Національного банку України до гривні» [8,9]. Доцільно зазначити, що в даному твердженні зазначені два критерія підприємництва, які окреслюють їх межі (обсяги доходів, чисельність зайнятих) за яким відбувається розподіл.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регламентується, що великими підприємствами визнаються підприємства, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [31, 32].

Едіт Пенроуз, в своїй книзі «Теорія фірми і підприємницького розвитку» (The Theory of the Growth of the Firm), розглядала поняття великих підприємств з погляду їхньої здатності до розвитку та інновацій. Авторка вважала, що «великі підприємства мають переваги у використанні економії масштабу, доступу до фінансових ресурсів, наукових досліджень та розвитку нових технологій» [50].

Організація Економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) використовує різні критерії для класифікації підприємств за їхнім розміром, зокрема, кількістю співробітників, обсягом активів та обсягом оборотів. За класифікацією ОЕСР «великі підприємства зазвичай включають підприємства з великою кількістю співробітників та високими обсягами активів та оборотів, тобто мають більше ніж 250 співробітників, обороти та/або активи перевищують визначені порогові значення» [46].

В Європейському Союзі використовується термін «великі підприємства» для підприємств, які «перевищують встановлені критерії щодо кількості співробітників, оборотів та балансу. Визначення великих підприємств в ЄС використовується для цілей регулювання та статистики» [42].

Автором Пітер Друкер було зазначено, що під великим бізнесом доцільно розуміти «підприємства, які використовують економію масштабів,

спеціалізуються та фокусуються на конкретних галузях або сегментах ринку та мають здатність до інновацій та змін» [51].

В господарському кодексі України зазначено, що «суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України» [8, 9].

Орлова В. О. зазначається, що «великий бізнес виникає на основі концентрації капіталу (об'єднання індивідуальних капіталів), корпоратизації, а система управління великими підприємствами побудована на принципах бюрократії та спеціалізації» [25].

У цілому, узагальнюючи наукові поняття під великим бізнесом пропонується розуміти підприємства або організації, які характеризуються великими масштабами операцій, значними обсягами виробництва або надання послуг, великими фінансовими ресурсами, широким географічним охопленням та значним впливом на ринок та економіку в цілому.

Виходячи з вище зазначених термінів доцільно виокремити такі характеристики та особливості великого бізнесу, як:

1. Обсяг діяльності: характеризуються значним обсягом виробництва або надання послуг. Великі підприємства можуть мати великі виробничі майданчики, заводи, фабрики або навіть комплекси, що об'єднують декілька галузей виробництва. Такі підприємства зазвичай працюють у великих масштабах і забезпечують значний обсяг продукції чи послуг.

2. Кількість працівників: мають значну кількість співробітників, це охоплює не лише робітників, але і керівний персонал, адміністративний персонал, фахівців і фахівців з різних галузей. Кількість працівників великого бізнесу може сягати сотень, тисяч чи навіть десятків тисяч осіб.

3. Фінансові ресурси: великі підприємства мають доступ до значних фінансових ресурсів, що дозволяє їм забезпечувати свою діяльність. Вони можуть мати значний оборотний капітал, який дозволяє їм виробляти продукцію або надавати послуги у великому обсязі. Крім того, вони можуть мати доступ до кредитних ліній, інвестиційних фондів, акціонерного капіталу або можуть бути публічно-торговими компаніями з великим капіталом на біржі.

4. Географія діяльності: підприємства можуть мати широку географію діяльності, вони можуть мати філії, представництва або партнерство в різних регіонах або країнах. Така глобальна присутність дозволяє великим підприємствам розширювати свій ринок, експортувати свою продукцію, залучати нових клієнтів та сприяти розвитку економіки.

5. Вплив на ринок: значний ринковий вплив через свою розміреність, впізнаваний імідж, велику клієнтську базу та здатність конкурувати з іншими гравцями на ринку. Вони можуть визначати ціни на ринку, впливати на тенденції розвитку галузей та мати значний вплив на конкуренцію. Їхня сила і

вплив можуть бути використані для формування ринкових умов, залучення нових клієнтів та забезпечення стабільності своєї позиції на ринку.

6. Складна організаційна структура: ієрархічна організаційна структура з різними рівнями управління та функціональними підрозділами. Підприємства можуть бути поділені на відділи, підрозділи або дочірні компанії з окремими відповідальностями та завданнями. Це дозволяє краще координувати діяльність великого підприємства та забезпечити ефективне функціонування його різних частин.

7. Спеціалізовані функціональні підрозділи: виробництво, маркетинг, фінанси, дослідження та розвиток, логістика тощо. Кожен підрозділ спеціалізується в певній сфері діяльності та виконує свої функції. Це дозволяє забезпечити ефективне управління різними аспектами бізнесу та виконання потрібних завдань.

8. Розгалужена система управління: включає в себе верхній рівень керівництва, менеджерів середнього рівня та оперативний персонал. Керівництво встановлює стратегічні цілі і приймає стратегічні рішення, менеджери середнього рівня здійснюють координацію та контроль над виконанням завдань, а оперативний персонал займається безпосередньо виробництвом та виконанням завдань на практичному рівні.

9. Відповідальність перед громадськістю: високий рівень соціальної відповідальності. Великі підприємства мають брати до уваги екологічні, етичні, соціальні та культурні аспекти в своїй діяльності та сприяти сталому розвитку.

Особливості функціонування великого бізнесу впливають на його структуру, стратегію управління, функції, внутрішню організацію та взаємодію з зовнішнім середовищем. Досягнення ефективності та конкурентних переваг вимагає від великого бізнесу належної координації, управління ресурсами, стратегічного мислення та здатності до адаптації до змін.

Великий бізнес має великий спектр функцій, який відіграє важливу роль у розвитку економіки та суспільства. Кожна функція має свої особливості та впливає на різні аспекти життя країни. На рисунку 1 систематизовано ключові функції великого бізнесу.

Управління великим бізнесом включає в себе використання різних стратегій, які спрямовані на досягнення поставлених цілей і забезпечення ефективної роботи організації. Основні стратегії управління великим бізнесом включають:

1. Корпоративна стратегія визначає загальну місію, візію та цілі організації. Вона включає в себе вибір напрямку розвитку компанії, розподіл ресурсів, визначення конкурентної переваги і стратегії взаємодії з ринком.

2. Операційна стратегія спрямована на ефективне управління операційними процесами компанії, включаючи виробництво, постачання, логістику та якість продукції або послуг. Вона орієнтована на досягнення оптимальної продуктивності, зниження витрат і підвищення якості.

3. Маркетингова стратегія включає в себе визначення способів просування продукції або послуг на ринку, встановлення цінової політики,

розробку маркетингових кампаній, дослідження ринку та взаємодію зі споживачами.

4. Інноваційна стратегія передбачає активну розробку та впровадження нових ідей, продуктів, технологій або процесів, які дозволяють компанії бути конкурентоспроможною на ринку і забезпечують сталий розвиток.

Рисунок 1 - Основні функції великого бізнесу

Джерело: складено автором

5. Розширення стратегії спрямована на збільшення ринкової присутності та зростання бізнесу шляхом розширення географічного охоплення, розширення асортименту продукції або послуг, а також шляхом здійснення придбань або фузій з іншими компаніями.

6. Глобальна стратегія передбачає розширення діяльності компанії за межі внутрішнього ринку і зайняття позицій на міжнародному рівні. Вона включає в себе визначення оптимальних ринків, адаптацію до місцевих умов, управління глобальними ланцюгами постачання та міжнародними партнерством.

Невід'ємною частиною будь-якої діяльності є законодавчі та регуляторні заходи, які відіграють ключову роль у стимулюванні розвитку бізнес середовища. Такі заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для підприємництва, сприяють залученню інвестицій, сприяють розширенню ринків і підтримці конкурентоспроможності великих підприємств. Окремих

законодавчих та регулятивних документів, щодо функціонування та контролю великого бізнесу в Україні не існують, регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні здійснюється законами України та господарським кодексом (табл. 1).

Таблиця 1 - Основні нормативно-правові акти, що регулюють чи регулювали підприємницьку діяльність в Україні

Закон	Сутність
Чинні нормативно-правові акти	
ЗУ «Про підприємництво» від 07 лютого 1991 року	Визначає загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності громадянами та юридичними особами на території України, встановлюючи гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки.
ЗУ «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року	Визначались поняття господарських товариств, види, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників, засновників та інші питання, пов'язані з функціонуванням господарського товариства
ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року	Закладено основу для здійснення та регулювання зовнішньоекономічних відносин, а також сприяв всебічному розвитку економічних відносин з іншими державами на взаємовигідній основі
Господарський кодекс України 16 січня 2003 року	Забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання та розвиток підприємництва
ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 року, ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06 вересня 2005 року, ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05 квітня 2007 року	Визначення правових та організаційних засад реалізації державної регуляторної політики, вдосконалення системи відносин між державою та суб'єктами підприємництва, гармонізації українського законодавства у сфері господарської діяльності з європейськими стандартами, забезпечення процедурної відкритості органів державної влади та планування ефективності владних рішень у сфері підприємницької діяльності та визначення основних принципів організації державного контролю у сфері господарювання
Указ ПУ від 12 травня 2005 року № 779/2005 «Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва»	Забезпечення реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність, створення більш сприятливих умов для розвитку підприємництва на засадах непорушності права приватної власності, підтримання добросовісної конкуренції і обмеження монополізму
Указ ПУ від 28 квітня 2007 року № 363/2007 «Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності»	Забезпечення реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність, поліпшення умов для господарської діяльності, забезпечення належного функціонування дозвільної системи у цій сфері
Податковий кодекс України	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає перелік податків

Закон	Сутність
Чинні нормативно-правові акти	
	та зборів, платників, їх права та обов'язки, відповідальність за порушення податкового законодавства тощо
Кодекс законів про працю України	Регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя працівників, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини.
Нормативно-правові акти, що втратили чинність	
ЗУ «Про власність» від 07 лютого 1991 року	Забезпечує вільне економічне самовизначення громадян, використання природного, економічного, науково-технічного та культурного потенціалів республіки для підвищення рівня життя її народу
ЗУ «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 року	Визначає види і організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки
ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01 червня 2000 року	Визначав види господарської діяльності, які підлягали ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлював державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у цій сфері.

Джерело: складено автором

Україна має комплексну систему нормативно-правових актів, які регулюють підприємницьку діяльність. Серед них основні законодавчі акти, такі як Конституція України, Господарський кодекс та Закони про підприємництво, оподаткування та реєстрацію підприємств. Додатково, існують нормативні акти регуляторних органів, таких як Національний банк України, Антимонопольний комітет та Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Ці акти встановлюють правила щодо укладання договорів, оподаткування, забезпечення конкурентної діяльності, реєстрації підприємств та інші важливі аспекти підприємницького середовища в Україні.

До методів державного регулювання великого бізнесу відносяться:

- законодавство та нормативні акти. Держава встановлює правила та закони, які регулюють діяльність великого бізнесу. Це можуть бути закони про конкуренцію, захист прав споживачів, оподаткування, охорону навколишнього середовища, прозорість фінансової звітності та інші нормативні акти, які мають на меті забезпечення справедливої та ефективної діяльності великих підприємств;

- ліцензування та регулювання. Держава може вимагати від великих підприємств отримання ліцензій та дозволів для здійснення певних видів діяльності. Також, держава може встановлювати обов'язкові стандарти та вимоги щодо якості продукції чи послуг, а також контролювати виконання цих вимог;

- фінансовий контроль. Держава встановлює механізми фінансового контролю над великими бізнесами, зокрема, шляхом проведення аудитів, перевірок та моніторингу фінансової діяльності підприємств. Це допомагає попереджувати фінансові зловживання, уникнення оподаткування та забезпечує дотримання прозорості та відповідності стандартам;

- антимонопольне регулювання. Держава контролює концентрацію власності та запобігає монополізації ринку шляхом встановлення антимонопольних законів та регуляторних органів. Це сприяє підтримці конкуренції, створенню рівних умов для бізнесу та захисту прав споживачів;

- соціальна відповідальність. Держава підтримує соціальну відповідальність великих підприємств шляхом стимулювання програм корпоративної соціальної відповідальності, етичних стандартів та виконання соціальних зобов'язань перед співтовариством, працівниками та стейкхолдерами.

Йозеф Шумпетер в своїх роботах зазначав, що «великий бізнес є основним джерелом інновацій та прогресу, де великі підприємства відіграють ключову роль у прискоренні технологічних змін та стимулюванні розвитку економіки» [41]. Інноваційна складова в розвитку сучасних підприємств є невід'ємною складовою їхнього успіху та конкурентоспроможності. До основних інноваційних складових великого бізнесу доцільно віднести такі, як [33,34]:

1. *Дослідження та розвиток.* Великі підприємства створюють науково-дослідні лабораторії, дослідницькі центри та співпрацюють з університетами та іншими науковими установами. Це дозволяє їм генерувати нові ідеї, проводити дослідження і розробки нових продуктів, технологій та процесів.

2. *Інноваційна культура та орієнтація.* Великі підприємства створюють інноваційну культуру, що сприяє розвитку творчого та інноваційного потенціалу співробітників. Вони підтримують внутрішні системи стимулювання та мотивації співробітників для генерації нових ідей та впровадження інноваційних проектів.

3. *Технологічне лідерство.* Великі підприємства мають здатність впроваджувати передові технології та бути технологічними лідерами у своїх галузях. Вони інвестують у нові технології, автоматизацію, цифрові рішення та інше, що дозволяє їм підвищувати продуктивність, якість продукції та зменшувати витрати.

4. *Кооперація та партнерства.* Великі підприємства активно співпрацюють з іншими компаніями, університетами, науковими установами, стартапами та інноваційними підприємствами. Це дозволяє обмінюватися

знаннями, досвідом та технологіями, створювати спільні дослідницькі проекти та розвивати інноваційні рішення.

5. *Глобальна присутність.* Великі підприємства зазвичай мають глобальний орієнтований підхід до інноваційної діяльності. Вони вивчають світові тренди, впроваджують передові рішення та пристосовуються до змін на світовому ринку. Інтернаціоналізація та експорт дозволяють їм розширювати свою клієнтську базу та залучати замовлення з різних країн.

6. *Інвестиції в стартапи та інноваційні проекти.* Великі підприємства активно інвестують в стартапи та інноваційні проекти. Це дозволяє їм отримати доступ до нових ідей та технологій, а також сприяє розвитку екосистеми інноваційного підприємництва.

Інноваційність великих підприємств є ключовим фактором їх успіху та стійкого розвитку. Це дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними на ринку, пристосовуватися до змін та створювати нові можливості для зростання.

За останні роки спостерігається зростання важливості інноваційних галузей, високих технологій та ІТ-сектору в Україні. Багато українських стартапів зарекомендували себе на міжнародному ринку і привернули інвестиції. Це створило нові можливості для розвитку великого бізнесу в цих секторах. Україна має велику кількість великих підприємств, які активно працюють в різних секторах економіки. Одними з найбільш представлених секторів, де присутні великі підприємства є:

1. Промисловість є ключовим гравцем в українській економіці - це включає металургійну, машинобудівну, хімічну, нафтову та газову, енергетичну, автомобільну та інші галузі. Ключовими гравцями є підприємства «Метінвест», «Мотор Січ», «Укрнафта», «Нафтогаз України» та інші.

2. Торгівля являє собою великі роздрібні мережі та дистриб'ютори активно працюють у секторі торгівлі, вони охоплюють супермаркети, гіпермаркети, торгові центри та інші формати, до них відносяться такі підприємства «Ашан Україна», «Метро Кеш енд Керрі», «Епіцентр К», «СОМFY» і багато інших.

3. Фінансовий сектор представлений банківськими установами, страховими компаніями та іншими фінансовими установами. Найбільшу часту фінансового сектору займають такі підприємства «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Укресімбанк», «Інгосстрах» та інші.

4. ІТ та телекомунікації демонструє зростання з кожним роком, що призвело до з'яви великих ІТ-компаній, які надають послуги розробки програмного забезпечення, ІТ-консалтингу, аутсорсингу та інші. Найбільш відомими прикладами є «SoftServe», «EPAM Systems», «GlobalLogic».

5. Аграрний сектор України відомий своїм потужним сільськогосподарським сектором, і великі агропідприємства грають важливу роль у цій галузі. Вони займаються вирощуванням зернових культур, олійних культур, тваринництвом та іншими аграрними діяльностями. Наприклад, «МХП» (Миронівський хлібопродукт), «Артемсіль», «Мрія» та інші.

6. Транспорт і логістика: Великі транспортні компанії та логістичні оператори забезпечують перевезення вантажів і пасажирів в Україні і за її межами. Це включає авіаційні компанії, залізничні оператори, автоперевізників, морські порти та інші. Наприклад, «Укрзалізниця», «МАУ» (Міжнародні авіалінії України), «Нова Пошта» та інші.

Слід відзначити, що розвиток великого бізнесу має велике значення для економіки країни, так як, відігравав важливу роль в розвитку підприємницької діяльності та суспільства загалом. До моменту повномасштабного вторгнення розвиток великого бізнесу характеризувався фактори, які демонструють всю важливість розвитку даного сектору (табл. 2).

Таблиця 2 - Ключові фактори довоєнного розвитку великого бізнесу в Україні

Фактор	Пояснення
Генерація економічного зростання	Великі підприємства є суттєвим джерелом економічного зростання. Вони створюють робочі місця для значної кількості працівників та сприяють зменшенню безробіття. Великі підприємства також виробляють великий обсяг товарів та послуг, що сприяє збільшенню обсягу ВВП країни.
Інвестиції та технологічний прогрес	Великі підприємства мають доступ до значних фінансових ресурсів та здатність залучати інвестиції. Це дозволяє їм впроваджувати нові технології, модернізувати виробничі потужності та підвищувати ефективність виробництва. Цей технологічний прогрес сприяє підвищенню продуктивності, якості товарів та конкурентоспроможності на міжнародному ринку.
Розвиток інфраструктур	Великі підприємства можуть мати значний вплив на розвиток інфраструктур. Наприклад, вони можуть вкладати кошти в будівництво транспортних мереж, енергетичні системи та інші комунікаційні мережі, що сприяє розвитку транспортної логістики, забезпеченню енергетичної незалежності та покращенню доступу до ринків.
Експортний потенціал	Великі підприємства в Україні зазвичай мають потужний експортний потенціал. Вони здатні конкурувати на міжнародних ринках та експортувати свою продукцію за кордон. Це сприяє залученню іноземних валютних коштів до країни та збільшенню експортного обсягу, що позитивно впливає на платіжний баланс та зовнішню торгівлю.
Інноваційний розвиток	Великі підприємства часто є лідерами у впровадженні нових технологій та інноваційних рішень. Вони можуть фінансувати науково-дослідні проекти, співпрацювати з науковими установами та впроваджувати нові розробки. Це сприяє підвищенню рівня науково-технічного розвитку в країні та створенню сприятливих умов для інноваційного підприємництва.

Джерело: складено автором

Розвиток великого бізнесу в Україні під час війни є складним завданням через серйозні виклики та перешкоди, які виникають в умовах збройного конфлікту. Війна призводить до загострення економічної та політичної ситуації, зниження довіри інвесторів, зруйнування інфраструктури та змін у ринкових умовах. Однак, здатність України привертати іноземні інвестиції,

маючи потужний потенціал людських ресурсів та ринкова величина країни створюють сприятливу основу для подальшого розвитку великого бізнесу в після воєнний період.

Отже, для виявлення особливостей та можливих проблем розвитку великого бізнесу України було проаналізовано основні показники всіх суб'єктів підприємницької діяльності, що надасть можливість краще зрозуміти розподіл підприємств за їх розміром та визначити структуру підприємницького сектору в Україні. Дані таблиці 3 відображають кількість підприємств за різними обсягами діяльності, що відносяться до великого, середнього та малого бізнесу.

Таблиця 3 - Кількість суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2010-2021 рр., одиниць

Роки	Усього	Великі	Середні	Малі
2010	378810	586	20983	357241
2011	375695	659	20753	354283
2012	364935	698	20189	344048
2013	393327	659	18859	373809
2014	341001	497	15906	324598
2015	343440	423	15203	327814
2016	306369	383	14832	291154
2017	338256	399	14937	322920
2018	355877	446	16057	339374
2019	380597	518	17751	362328
2020	373822	512	17602	355708
2021	370834	610	17502	352722

Джерело: складено автором на основі даних [26]

За даними таблиці 3 прослідковується як негативна так і позитивна тенденція кількості суб'єктів великого підприємництва. Найбільша кількість суб'єктів великого підприємництва спостерігається в період 2011-2013 рр. (659 одиниць в 2011 та 2013 рр., 698 одиниць в 2012 р.). Слід зазначити, що спад в період з 2014-2018 пов'язаний з початком АТО на територіях Донецької та Луганських областей, що спричинила релокацію великих підприємств або повне припинення їх функціонування на окупованих територіях. Також одним із ключових факторів зменшення кількості суб'єктів великого підприємництва є економічний цикл, регуляторна політика, технологічні зрушення, глобалізація та фінансова ситуація в країні. Збільшення спостерігається в період 2019-2021 рр. дана тенденція свідчить про відновлення частини підприємств, які були змушені переміститися на безпечні території та відновити виробництво. Середні суб'єкти підприємництва мають коливаю тенденцію за аналізований період. За 2010-2012 рр. прослідковується найбільша кількість одиниць підприємств (2010 р. - 20983 одиниць, 2011 р. - 20753 одиниць, 2012 - 20189 одиниць) наступні роки демонструють зменшення кількості від 371 одиниць (в 2016 році порівняно з минулорічним показником) до 2953 одиниці (в 2014 році порівняно з минулорічним показником), причинами такого зменшення

пояснюється нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні та складність ведення бізнесу суб'єктам середнього підприємництва. Найбільша кількість серед суб'єктів підприємництва займають малі, найменша кількість фіксується в 2016 році (291154 одиниць) та найбільша 2014 році (324598 одиниць) але слід зазначити, що не дивлячись на значну кількість малих підприємств за аналізований період їх кількість зменшувалась від 2958 одиниць (в 2011 році порівняно з минулорічним показником) до 49211 одиниць (в 2014 році порівняно з минулорічним показником). Виходячи з аналізу кількості суб'єктів підприємництва, доцільно зазначити, що для будь-якої форми підприємництва найгірші показники припали саме на початок збройної агресії російської федерації та пандемією спричиненою хворобою COVID-19.

Динаміка кількості суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва може змінюватися відповідно до економічних, соціальних та політичних умов в країні. Зазвичай, в економічно стабільних періодах спостерігається зростання кількості підприємств у всіх трьох сегментах (рис. 2).

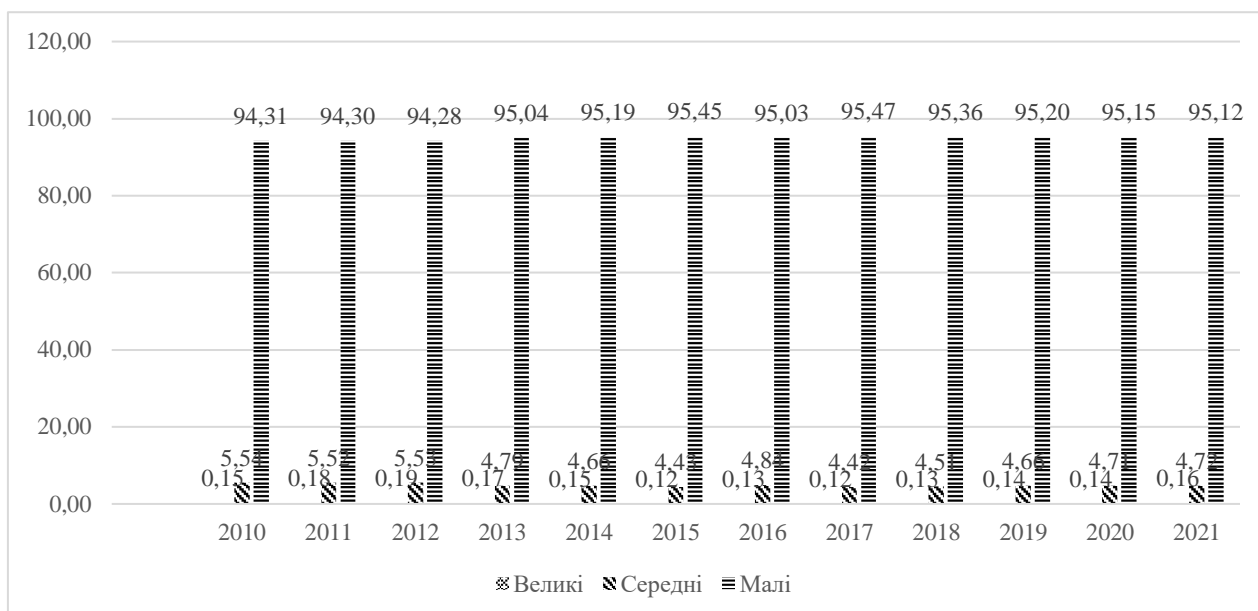

Рисунок 2 - Динаміка кількості суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2010-2021 рр., %

Джерело: складено автором на основі даних [26]

За даними рисунку 2 було розглянуто структура кількості суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва за 2010-2021 рр.

Слід зазначити, що за аналізований період кількість суб'єктів великого підприємництва займали лиш 0,16% від загальної кількості підприємств. Найбільша частка спостерігається в 2011 році (0,18 %) та 2012 році (0,19 %), найменша частка фіксується в період 2015-2017 рр. (0,12%). Слід зазначити, що левову долю підприємств України за аналізований період займають саме малі підприємства, їхня доля від загальної кількості становить 95%, що пояснюється швидким виходом на ринку з меншими початковими вкладення та меншою кількістю ресурсів. Також малі підприємства можуть швидко адаптуватися під

мінливі змін на ринку та мають підтримку з боку уряду країни на розвиток підприємницької діяльності. Середні підприємства за період 2010-2021 рр. займають не значну частину і вона становить від 4-5% причиною такого не значного відсотку є економічні обмеження, недостатня підтримка, нестабільне економічне середовище, складна податкова система та інші.

Кількість суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва на 10 тисяч осіб наявного населення є важливим показником, що характеризує рівень підприємницької активності та підприємницького середовища в країні. Цей показник відображає кількість підприємств на 10 тисяч осіб населення, що дає уявлення про розмір та масштаби підприємницької діяльності в країні (табл. 4).

Таблиця 4 - Кількість суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення за 2010-2021 рр., одиниць

Роки	Усього	Великі	Середні	Малі
2010	83	0	5	78
2011	82	0	5	77
2012	80	0	4	76
2013	86	0	4	82
2014	80	0	4	76
2015	81	0	4	77
2016	72	0	4	68
2017	80	0	4	76
2018	84	0	4	80
2019	91	0	5	86
2020	90	0	5	85
2021	90	0	5	85

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Показник кількості суб'єктів великого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення за аналізований період демонструє нульові значення показника, що свідчать про відсутність великих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення України. Середні підприємства за аналізований період мають від 4 до 5 одиниць підприємства у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення України. Найбільшу частку займають малі підприємства, вони становлять 85 одиниць у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення України у 2021 році та найменшу частку в 2016 році 68 одиниць, це свідчить про розвинену підприємницьку культуру, сприятливе підприємницьке середовище, наявність підтримки та стимулюючих заходів для підприємців.

За рисунком 3 прослідковується, що найбільшу частку суб'єктів підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення за аналізований період займають малі підприємства (майже 95%), це свідчить про те, що розвинутість підприємницького середовища та активність бізнесу реалізовується саме на малих підприємствах, але слід відзначити, що за останні роки показник демонструє зменшення на 1%, що свідчить про зменшення

кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення. Головною причиною такої тенденції є об'єднання малих підприємств та збільшення доходів від реалізації. Середні підприємництва займають найменшу частку від 4-6%, але слід відзначити що при зменшенні кількості малих підприємств в 2019-2021 рр., кількість середніх збільшилась. Великі підприємництва не мають такого показника за період 2010-2021 рр.

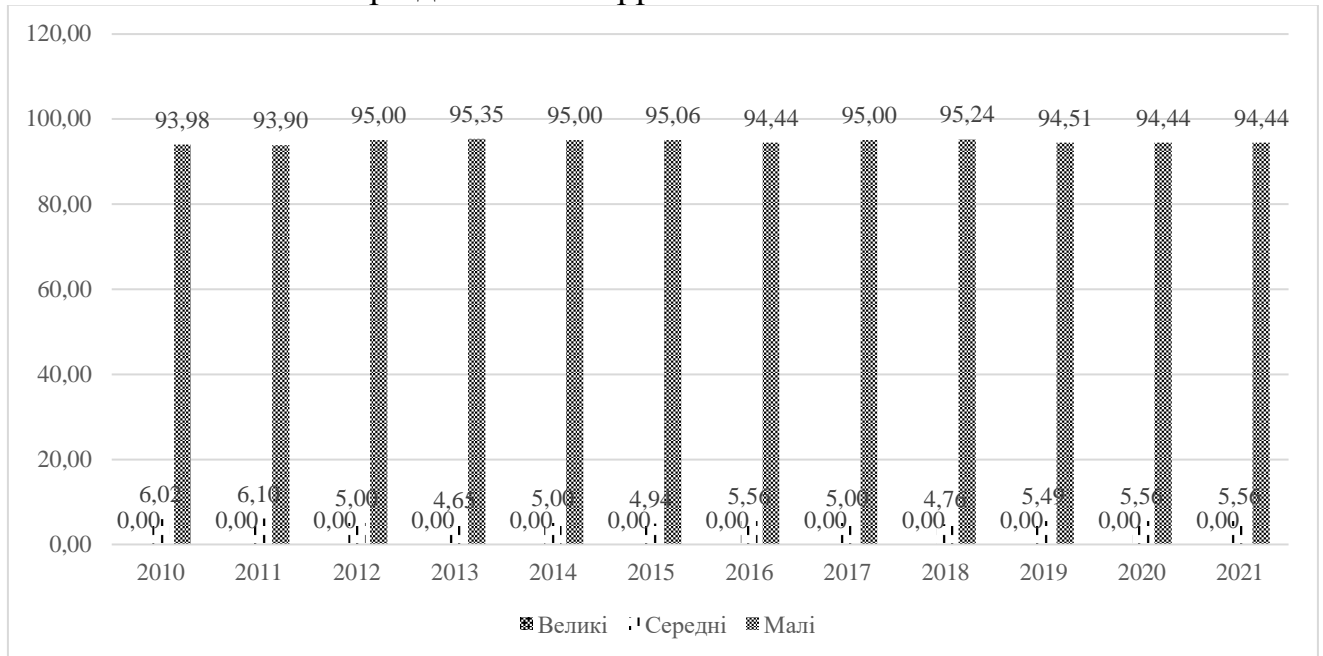

Рисунок 3 - Структура кількості суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення за 2010-2021 рр., %

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Аналіз кількості зайнятих працівників в суб'єктах великого, середнього та малого підприємництва допомагає зрозуміти динаміку та масштаби зайнятості в різних секторах економіки. Цей показник є важливим для визначення економічного потенціалу та соціально-економічного розвитку країни (табл. 5).

Таблиця 5 - Кількість зайнятих працівників у 2010-2021 рр., тис. осіб

Роки	Усього	Великі	Середні	Малі
2010	7958,2	2400,3	3393,3	2164,6
2011	7793,1	2449,0	3252,6	2091,5
2012	7679,7	2484,2	3144,2	2051,3
2013	7406,5	2383,7	3012,1	2010,7
2014	6298,5	1915,1	2696,5	1686,9
2015	5889,7	1708,6	2604,7	1576,4
2016	5801,1	1586,6	2622,8	1591,7
2017	5812,9	1560,9	2593,1	1658,9
2018	5959,5	1574,3	2744,2	1641,0
2019	6407,5	1608,3	3052,6	1746,6
2020	6366,1	1574,6	3088,4	1703,1
2021	6391,7	1648,7	2967,8	1775,2

Джерело: складено автором на основі даних [26]

За показником кількості зайнятих працівників суб'єкти великого підприємництва за аналізований період демонструє як негативну так і позитивну тенденцію. Зменшення показників спостерігається в період з 2013-2017 (822,8 тис. осіб або 34,5% в порівняно з минулорічними показниками) дана тенденція пояснюється політичним та економічним становищем в країні та початком АТО на територіях Донецької та Луганської областей. Незначне збільшення спостерігається в 2019 році (34 тис. осіб або 2,2% в порівняно з минулорічним показником) та 2021 році (74,1 тис. осіб або 4,7% в порівняно з минулорічним показником). Суб'єкти середнього підприємництва за період 2010-2017 рр. демонструють негативну тенденцію за показником кількості зайнятих працівників. Найбільше зменшення відбулося у 2014 році (315,6 тис. осіб або 10,4% в порівняно з минулорічним показником) та 2021 році (120,6 тис. осіб або 3,9% в порівняно з минулорічним показником). Позитивна тенденція прослідковується в період 2018-2019 рр. (збільшення відбулося на 459,8 тис. осіб або 17%) та в 2020 році (збільшення на 35,8 тис. осіб або 1,2% в порівняно з минулорічним показником). Кількість зайнятих працівників на суб'єктах малого підприємництва за аналізований період показують тенденцію до зменшення. Негативний показник спостерігається в період з 2010-2015 рр. зменшення відбулося на 588,2 тис. осіб але починаючи з 2016 року відбувається незначне збільшення чисельності на 183,2 тис. осіб, що свідчить зміни в економічній та політичній ситуації країни.

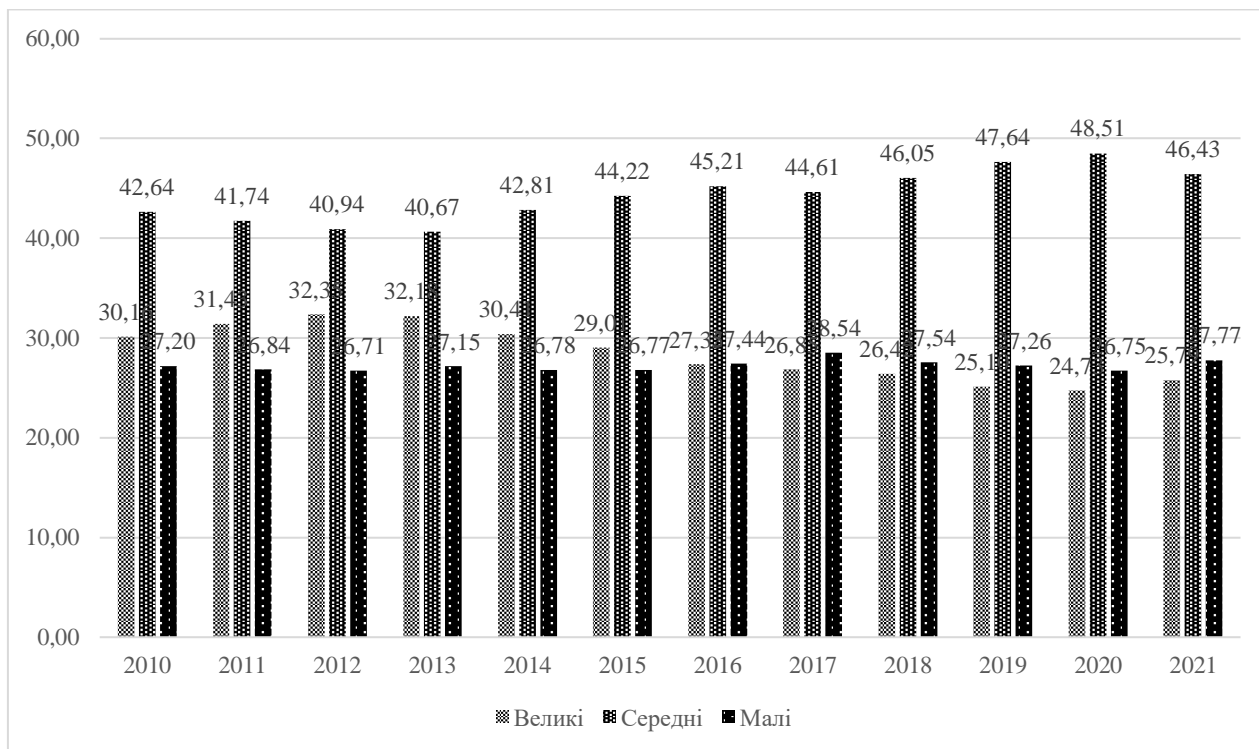

Рисунок 4 – Структура кількості зайнятих працівників у 2010-2021 рр., %
Джерело: складено автором на основі даних [26]

За період 2010-2021 рр. за показником кількості зайнятих працівників в діяльності суб'єктів господарювання (рис. 4) прослідковується, що найбільше персоналу було залучено в суб'єктах середнього підприємництва (більше ніж 44% від загальної кількості), суб'єкти великого підприємництва займають до 30% від загальної кількості та найменшу часту займають суб'єкти малого підприємництва, їх частка становить менше 27% від загальної кількості працівників, що вказує на обмежені можливості забезпечення зайнятості.

Аналіз обсягу реалізованої продукції в суб'єктах великого, середнього та малого підприємництва допоможе визначити динаміку виробництва, конкурентоспроможність підприємств, попит на ринку та ефективність економічних процесів (табл. 6).

За даними показників обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) великих підприємств за 2010-2021 рр. за всіма суб'єктами господарювання прослідковується тенденція до збільшення, не дивлячись на той факт, що за деякими роками спостерігалися показники зменшення кількості підприємств.

Таблиця 6 - Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2010-2021 рр., млн. грн.

Роки	Усього	Великі	Середні	Малі
2010	3366228,2	1401596,8	1396364,3	568267,1
2011	3991239,4	1775829,0	1607628,0	607782,4
2012	4203169,6	1761086,0	1769430,2	672653,4
2013	4050215,0	1717391,3	1662565,2	670258,5
2014	4170659,9	1742507,9	1723151,5	705000,5
2015	5159067,1	2053189,5	2168764,8	937112,8
2016	6237535,2	2391454,3	2668695,7	1177385,2
2017	7707935,2	2929516,6	3296417,9	1482000,7
2018	9206049,5	3515839,5	3924059,6	1766150,4
2019	9639730,6	3631415,3	4168439,4	1839875,9
2020	10049870,8	3626388,0	4359362,1	2064120,7
2021	13616793,2	5140366,8	5900055,0	2576371,4

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Збільшення показника свідчить про економічне зростання, технологічний прогрес, розширення ринків збуту та інноваційні складові в діяльності різних суб'єктів господарювання.

Доцільно зазначити, що суб'єкти великого та середнього підприємництва займають більшу частину реалізації товарів та послуг за аналізований період (рис. 5).

Не дивлячись на такі негативні фактори, як економічні, політичні та регуляторні, обсяги реалізації товарів і послуг різними суб'єктами господарювання збільшуються. Найбільший скачок показників демонструє 2021 рік, збільшення відбулося на 41,7%-великі, 35,3% - середні та 24,8% - малі,

це свідчить про відновлення виробництва товарів та надання послуг після скорочення обмежень, пов'язаних з пандемією COVID-19.

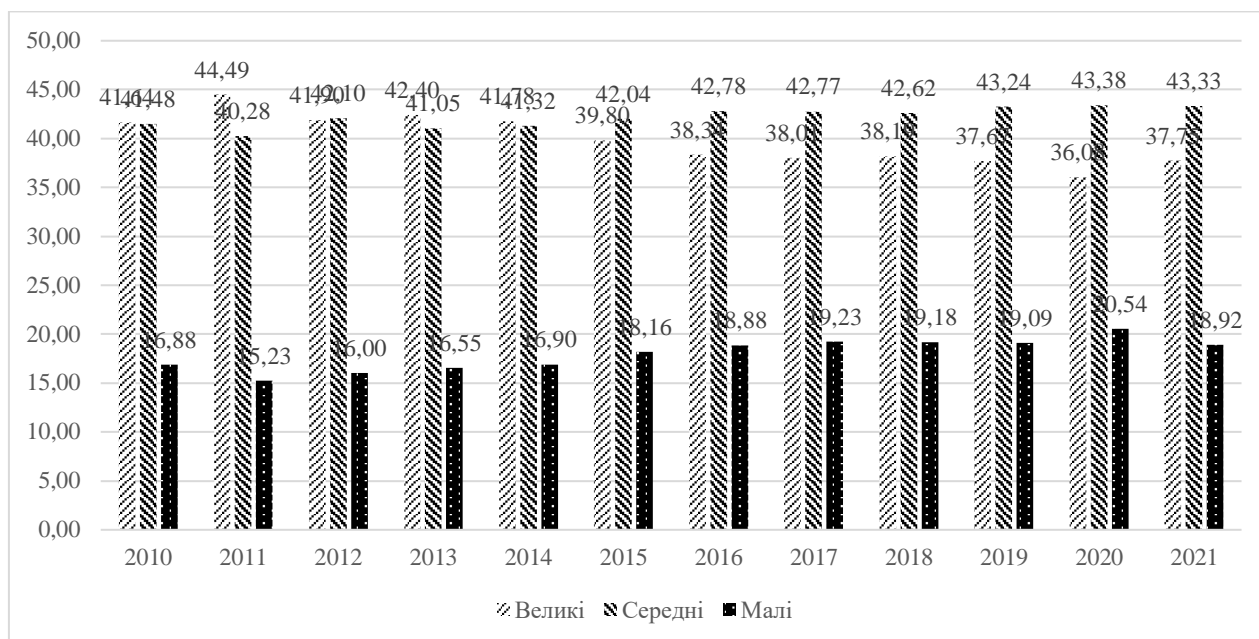

Рисунок 5 - Структура обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2010-2021 рр., %

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Для більш детального аналізу стану розвитку великого бізнесу в Україні було проаналізовано та систематизовано основні показники діяльності великих підприємств України (табл. 7) та види економічної діяльності за якими впроваджується діяльність великих підприємств.

Таблиця 7 – Основні показники діяльності великих підприємств України за 2010-2021 рр.

Роки	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	Витрати на персонал суб'єктів господарювання, млн.грн.	Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн.грн.	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), млн.грн.	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), млн.грн.
2010	586	2400,3	170236,0	1401596,8	956329,1	923469,7
2011	659	2449,0	175698,7	1775829,0	1130752,3	1072490,5
2012	698	2484,2	185663,5	1761086,0	1123789,0	1005460,0
2013	659	2383,7	175677,8	1717391,3	1136699,9	951321,8
2014	497	1915,1	154660,9	1742507,9	1222747,8	901868,7
2015	423	1708,6	161847,0	2053189,5	1439883,0	1090017,8
2016	383	1586,6	172765,8	2391454,3	1581304,9	1181518,6
2017	399	1560,9	212897,9	2929516,6	2039421,3	1489407,9
2018	446	1574,3	280461,8	3515839,5	2354328,5	1840355,5
2019	518	1608,3	341807,5	3631415,3	2503075,2	1975513,0
2020	512	1574,6	360077,3	3626388,0	2457507,5	2015648,4
2021	610	1648,7	431797,5	5140366,8	4625366,1	1005460,0

Джерело: складено автором на основі даних [26]

За даними таблиці 7 за період 2010-2021 рр. помітні певні тенденції та коливання в основних показниках діяльності великих підприємств в Україні. Кількість суб'єктів господарювання за період 2010- 2021 рр. зросла з 586 до 610 одиниць, це свідчить про стабільну чи помірну зростаючу тенденцію в економічній активності та розвитку підприємництва виходячи з економічною та політичною ситуацією в країні. Але слід зазначити, що спостерігається і негативна тенденція в період 2013-2016 рр. найбільше зменшення відбулося на 163 одиниці (в 2014 році порівняно з 2013 роком), але вже з 2017 року спостерігається тенденція до зростання на 47 одиниць.

За показником кількість зайнятих працівників з 2013 по 2017 рік спостерігається зниження кількості зайнятих працівників на 822,7 тис. осіб або 52,2%, після чого відбувається певне зростання (в 2018 р. збільшення на 13,4 тис. осіб, в 2019 р. на 34 тис. осіб, 2021 р. на 74,1 тис. осіб) але зменшення показника в 2020 р. на 33,7 тис. осіб пояснюється карантинними обмеженнями, що стимулювало підприємства призупиняти свою діяльність та за рахунок цього скорочувати штати. Витрати на персонал великих підприємств з 2010 по 2021 рік зросли з 170236,0 млн. грн до 431797,5 млн. грн. і становить 150% за аналізований період, така тенденція до зростання витрат на персонал свідчить про збільшення витрат підприємств на оплату праці. Також слід наголосити, що не дивлячись на зміни в загальній кількості підприємств, витрати на оплату праці поступово збільшувалися в кожному з кожним роком в середньому на 15 %.

Обсяг реалізованої продукції великими підприємствами за аналізований період збільшився з 1401596,8 млн. грн до 5140366,8 млн. грн. і становить 170%, така тенденція свідчить про зростання виробничої активності підприємств. Негативне значення показника фіксується в 2012 р. зменшення відбулося на 14743,0 тис. грн. або 0,8 % (порівняно з минулорічним показником), 2013 р. зменшення на 43694,7 тис. грн. або 2,5% (порівняно з минулорічним показником) та 2020 р. зменшення на 5027,3 тис. грн. або 0,1% (порівняно з минулорічним показником).

Показник обсягу виробленої продукції з 2010 по 2021 рік збільшився з 956329,1 млн. грн до 4625366,1 млн. грн. збільшення показника пояснюється збільшення виробничого потенціалу, модернізації технологій та впровадження інновацій на підприємствах. Але слід відзначити, що в 2012 році спостерігається зменшення показника на 6963,3 тис. грн. або 0,6% та в 2020 році зменшення відбулося на 45567,7 тис. грн. або 1,8%. Витрати на виробництво продукції за аналізований період змінилися з 923469,7 млн. грн до 1005460,0 млн. грн., але слід зазначити що в період з 2010 по 2011 рік, а також з 2016 по 2017 рік прослідковується значний приріст показника, що свідчить про збільшення витрат підприємств на процес виробництва.

Наступним ключовим етапом аналізу великих підприємств є визначення його галузевої структури, що дозволяє виявити головні сектори економіки, де концентрується найбільше великих підприємств, а також зрозуміти основні

напрямки їх діяльності, визначити потенційні ризики та перспективи розвитку в різних галузях економіки великими підприємствами (дод. Б та табл. 8).

Аналіз таблиці 8 показав, що за період 2017-2021 рр. за сферами економічної діяльності великих підприємств, лівову частку за всіма показниками спостерігається за переробною галуззю, загальна частка за показниками становить: обсяг виробленої продукції - 47,9%, витрати на персонал – 27,9%, витрати на виробництво продукції – 50,5%, обсяг реалізованої продукції - 33,3%, фінансовий результат (сальдо) до оподаткування - 25,8%, капітальні інвестиції - 45,7%, власний капітал -20,8%. Високий показник свідчить про привабливість даної галузі для великих підприємств та інвесторів за рахунок масштабованості виробництва, вигоду на глобальні ринки реалізації, можливості технологічного розвитку.

Таблиця 8 - Основні показники великих підприємств в розподілі сфер економічної діяльності за період 2017-2021 рр., тис. грн.

Сфери економічної діяльності	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	Витрати на персонал, тис.грн	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	Капітальні інвестиції, тис.грн	Власний капітал, тис.грн
Сільське господарство, лісове господарство та	338873664,9	27551411,8	307709204,9	360628167,0	81375085,0	89409626,0	8034541,0	40982901,0	467001774,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	922343143,3	97258110,1	574538359,2	1433107501	403040031	438391012	35350981	650923086	1134796902
Переробна промисловість	4673835188	341235001,8	4001566586	5803625714	238688177	433272608	194584431	168131158	1237526932
Постачання електроенергії, газу, пари та	1083459996	177489282,1	968386839,4	1768398633	-2905289,1	97715489,1	100620778,2	256715793	-5401590
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	15814270,1	5820781,9	17248071,4	42904745,9	-2553702	1046065	3599767	165557988	10226471,8
Будівництво	123163127,9	5456846,3	102157391	195553562,7	3282630,8	4049352,8	766722	1569666	221733480,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт	1175115106	239398996,6	695038919,6	6212914022	146624527,9	187640597,2	41016069,3	14178820	2474639715
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1148497721	331698624	1076254232	1294704839	-20672768	118977298	139650066	126371072	2962352
Інформація та телекомунікації	275481364,7	30435118,5	181109732,9	304670953,5	78574614,0	85286901,0	6712287,0	767047,0	9703916,0
Всього	9756583582,3	1256344173,1	7924009335,8	17416508137,1	925453306,6	1455788949,1	530335642,5	1425197531,0	5553189952,7

Джерело: складено автором

Також одним із більших часток займають галузі оптової та роздрібною торгівлі (найбільшу частку займає показник власного капіталу – 44,6% та обсяг реалізованої продукції – 35,7%, найменшу часту в цій галузі займає показник капітальні інвестиції – 1% та витрати на виробництво продукції -8,8%) та транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (найбільшу частку займає показник витрати на персонал – 26,4%, та найменшу частку займає власний капітал – 0,1%). Також доцільно відзначити, що за галуззю добувна промисловість і розроблення кар'єрів прослідковується високий відсоток за показниками фінансовий результат (сальдо) до оподаткування - 43,6%, капітальні інвестиції – 45,7% та власні кошти – 20,4%.

Такі сектори економіки як: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (майже 5% за всіма показниками), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (майже 12% за всіма показниками, окрім капітальних інвестицій – 20%), Водопостачання; каналізація, поводження з відходами (майже 0,5% за всіма показниками, окрім капітальних інвестицій – 11,6%), будівництво (майже 5% за всіма показниками) та інформація та телекомунікації (майже 9% за всіма показниками). Тож слід зазначити, що ключовими сферами економічної діяльності великих підприємств є переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

Детальний аналіз окремо кожної галузі економічної діяльності великих підприємств надасть можливість виявити ряд факторів та особливостей розвитку.

Показник власного капіталу великих підприємств галузі сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства (рис. 6 та додаток А) демонструє позитивну тенденцію що є результатом їхньої інвестиційної активності, отримання прибутку, росту вартості активів та капіталізації прибутку

За аналізований період з 2017 по 2021 рік власний капітал в сільському господарстві зріс з 64820090 тис. грн в 2017 році до 147381556 тис. грн в 2021 році. Це означає значне збільшення власного капіталу на 82561466 тис. грн або 127,4%. За аналізований період капітальні інвестиції виявляють зростаючу тенденцію, хоча з відхиленнями в окремі роки.

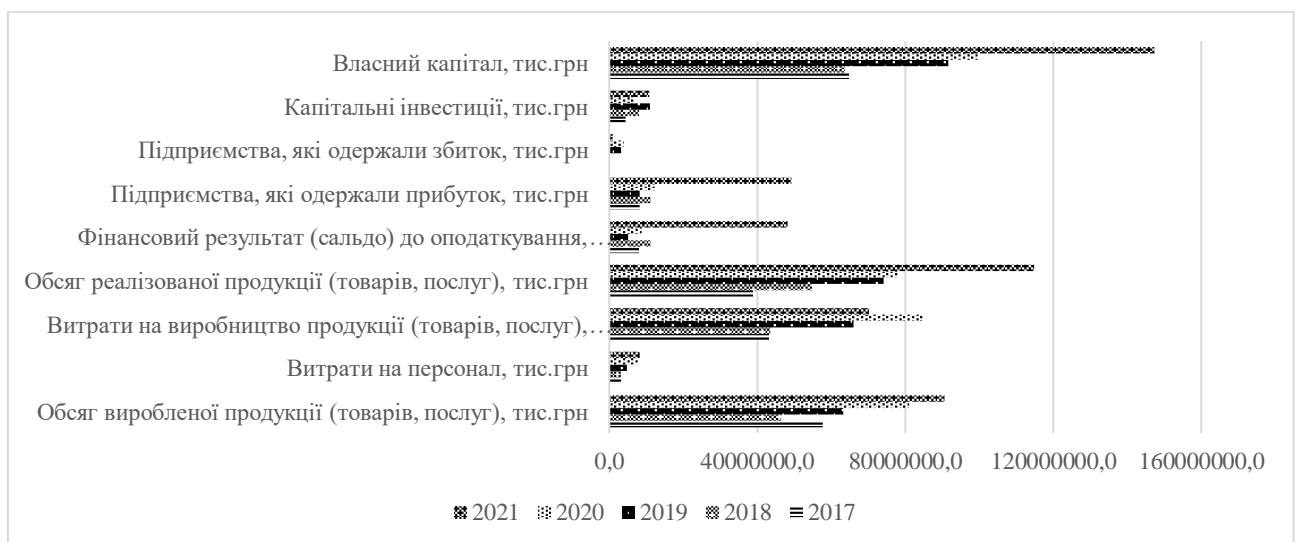

Рисунок 6 - Основні показники великих підприємств галузі сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Починаючи з 2016 року, інвестиції поступово збільшуються до 2021 року. За показником підприємства, які одержали прибуток прослідковується, що протягом розглянутого періоду кількість підприємств, які одержали прибуток, збільшувалась. Значне зростання спостерігається в 2021 році, де кількість таких

підприємств зросла на 290,3% порівняно з 2017 роком. У період з 2017 по 2021 рік обсяг реалізованої продукції зріс на 75926417,3 тис. грн. або 195,3%. Найбільше зростання спостерігається між 2020 та 2021 роками, де обсяг реалізованої продукції збільшився на 36754123,5 тис. грн. або 47,1%. Відхилення обсягу реалізованої продукції від попереднього року варіюються від 5,3% до 57%. Це свідчить про коливання в ринкових умовах та залежність від різних факторів, таких як попит, конкуренція та економічні умови.

За даними рисунку 7 та додатку А за період 2017-2021 рр. прослідковується зростання обсягу виробленої продукції, який збільшився на 13,4% відносно до 2019 року. Водночас, витрати на персонал також зростали, збільшившись на 23,4% відносно до 2019 року. Витрати на виробництво продукції також зросли на 23,1% відносно до 2019 року.

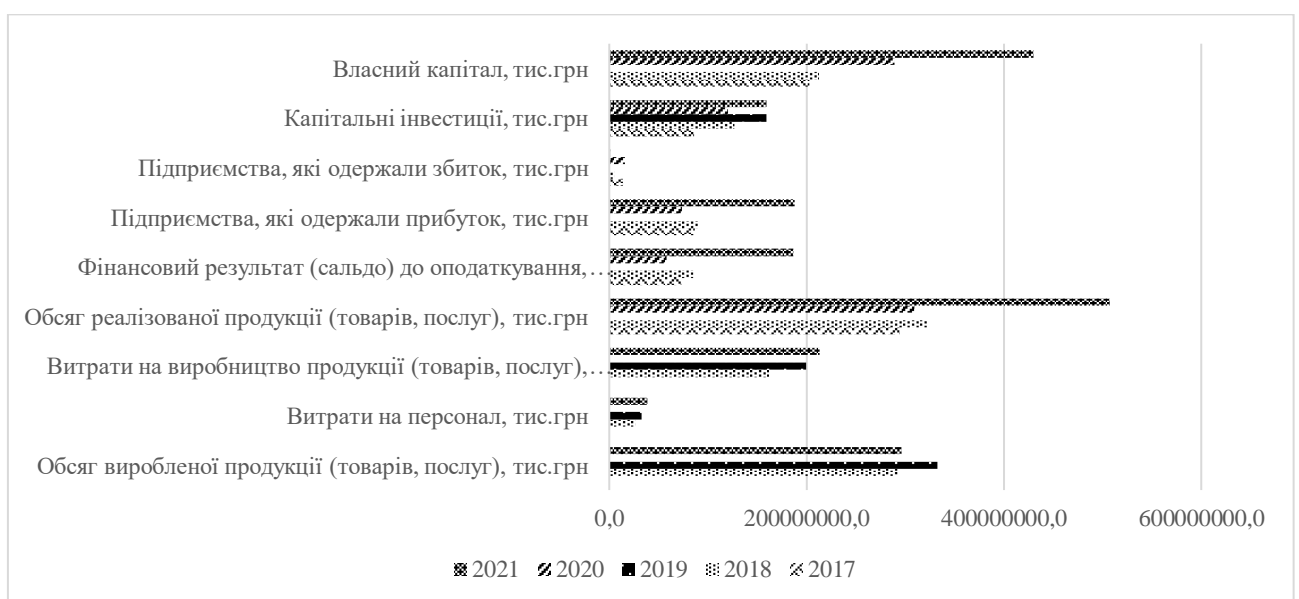

Рисунок 7 - Основні показники великих підприємств галузі добувної промисловості і розроблення кар'єрів за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Обсяг реалізованої продукції збільшився на 9,5% відносно до 2018 року, що свідчить про зростання обсягу продажів. Фінансовий результат до оподаткування зріс на 220,3% відносно до 2021 року, вказуючи на покращення фінансового стану підприємств. За цей період, було більше підприємств, які одержали прибуток, аніж збиток. Підприємства добувної промисловості зробили значні капітальні інвестиції, які зросли на 85,4% відносно до 2017 року.

Власний капітал також значно збільшився на 111,8% відносно до 2017 року. Ці дані свідчать про загальне покращення показників великого бізнесу в Україні протягом розглянутого періоду. Зростання обсягу виробництва та реалізації продукції, покращення фінансових результатів та збільшення капітальних інвестицій свідчать про позитивний розвиток добувної промисловості в країні.

За даними рисунку 8 та додатку А обсяг виробленої продукції з 2017 по 2021 рік спостерігалось поступове зростання обсягу виробленої продукції, але у 2020 році відбулось зниження на 3,0% в порівнянні з 2020 роком. Витрати на персонал за аналізований період зростали, але у 2021 році відбулось незначне зниження на 2,6% в порівнянні з 2020 роком. Витрати на виробництво продукції з 2017 по 2021 рік зростали, але у 2020 році відбулося зниження на 7,5% в порівнянні з 2020 роком. За показником обсяг реалізованої продукції спостерігалось зростання за період 2017-2020 рр., але у 2021 році відбулося значне збільшення на 52,3% в порівнянні з 2020 роком.

Рисунок 8 - Основні показники великих підприємств галузі переробної промисловості за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

За показником фінансовий результат (сальдо) до оподаткування за 2017-2021 рр. прослідковується коливаюча тенденцію. У 2020 році прослідковувалося негативне значення показника але в 2021 році відбулось значне збільшення на 156149467,0 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком. Капітальні інвестиції з 2017 по 2021 рік демонструють зростання показника, але у 2021 році відбулось зниження на 7,5% в порівнянні з 2020 роком. За показником власний капітал спостерігалось зростання за період 2017-2020 рр., але у 2021 році відбулося зниження на 3,8% в порівнянні з 2020 роком. Зміни в показниках діяльності переробної промисловості в Україні відображають складну економічну ситуацію та вплив різних факторів, таких як пандемія, економічна та політична нестабільність та зміни в умовах ринку.

Аналізуючи дані рисунку 9 та додатку А можна помітити деякі значні зміни в діяльності великих підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а саме:

- За період з 2017 по 2021 рік спостерігалось поступове зростання обсягу виробленої продукції. У 2021 році відбулося значне збільшення на 20,6% в порівнянні з 2020 роком.

- За розглянутий період витрати на персонал зростали. У 2021 році відбулося збільшення на 12,6% або 10443009,6 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком.

- За аналізований період спостерігалось постійне зростання витрат на виробництво продукції. У 2021 році відбулося найбільше збільшення показника на 63421996,8 тис. грн. або 27,4% в порівнянні з 2020 роком.

- За показником обсяг реалізованої продукції спостерігалось зростання обсягу реалізованої продукції, але у 2021 році відбулося значне збільшення на 159499086,3 тис. грн. або 47,1% в порівнянні з 2020 роком. Негативний показник фіксується в 2019 році, зменшення відбулося на 33464113,8 тис. грн. або 10% в порівняно з 2018 роком.

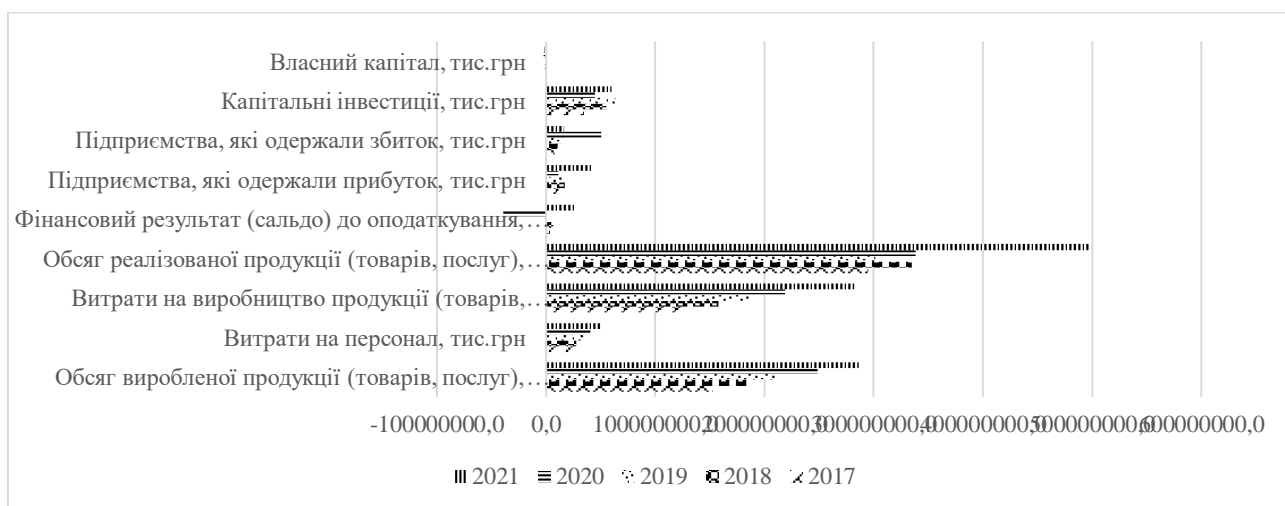

Рисунок 9 - Основні показники великих підприємств галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

- Підприємства досягли позитивного фінансового результату у 2021 році, після попередніх років з втратами. У 2021 році відбулося значне зростання на 65070325,2 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком.

- Підприємства, які одержали прибуток та збиток: прибуток, збільшилася з 2017 по 2021 рік, але в 2021 році спостерігається найбільше зростання на 279% в порівнянні з 2020 роком. У той же час підприємства, які одержали збиток, також зменшилися, але у 2021 році було зафіксовано зменшення на 113,1% порівняно з 2020 роком.

- Капітальні інвестиції відображають зміни у рівні інвестиційної активності підприємств. За аналізований період спостерігалось зростання капітальних інвестицій до 2021 року, але в 2021 році відбулося зменшення на 27,3% порівняно з 2020 роком.

- Власний капітал підприємств зростав впродовж усього аналізованого періоду. У 2021 році відбулося значне збільшення на 19,2% порівняно з 2020 роком.

Зміни в показниках характеризуються впливом різних факторів, таких як економічна ситуація, попит на продукцію, конкуренція на ринку та ефективність управління, розвиток виробництва, зростання чисельності персоналу за собою веде збільшення витрат на персонал, зростання виробничих потужностей, залучення іноземного капіталу.

При аналізі показників, представлених на рисунку 10 та у додатку А, можна зробити висновки, що за показником обсягу виробленої продукції фіксується негативна тенденцію у 2019 році порівняно з 2018 роком на 2269986,4 тис. грн. або 36%, але у 2021 році відбулося збільшення на 5468456,3 тис. грн.

Рисунок 10 - Основні показники великих підприємств галузі водопостачання, каналізація, поводження з відходами за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Витрати на персонал зросли у 2021 році на 917314,3 тис. грн. порівняно з 2019 роком. Це може бути спричинено збільшенням заробітної плати або збільшенням чисельності працівників. Витрати на виробництво продукції також зросли у 2020 році на 2232165,4 тис. грн. порівняно з 2019 роком. Це може бути пов'язано зі збільшенням цін на сировину або енергію, а також з підвищенням інфляції. Обсяг реалізованої продукції значно збільшився у 2021 році на 93,7% порівняно з 2020 роком. Це може бути результатом збільшеного попиту на послуги водопостачання, каналізацію та поводження з відходами.

Фінансовий результат підприємств погіршився у 2020 році порівняно з 2019 роком. Сальдо до оподаткування зменшилось на 56,1%. Це може бути викликано збільшенням витрат та зменшенням доходів. Кількість підприємств, які одержали прибуток, зменшилась у 2021 році порівняно з 2020 роком. Водночас, підприємства, які одержали збиток, також зменшились. Це може

свідчити про загальне погіршення фінансової ситуації у галузі. Капітальні інвестиції збільшилися у 2021 році на 13697454,0 тис. грн. 42,9% порівняно з 2020 роком. Це може свідчити про збільшений обсяг вкладень у розвиток і модернізацію інфраструктури галузі. Власний капітал підприємств демонструє тенденцію до зростання з 2019 року, загалом показник збільшився на 4926896,8 тис. грн.. Це може бути результатом збільшення прибутку та залучення додаткового капіталу. Загальною тенденцією є зростання обсягу реалізованої продукції та капітальних інвестицій у галузі, але погіршення фінансових результатів підприємств. Причини таких змін можуть бути пов'язані з економічними та соціальними факторами, зокрема зміною попиту на послуги водопостачання, каналізацію та поводження з відходами, збільшенням витрат на персонал та виробництво, а також зміною ефективності управління підприємствами.

За даними рисунку 11 та додатку А доцільно зазначити, що обсяг виробленої продукції в сфері будівництва зріс з 9753978,1 тис. грн. в 2017 році до 61124697,8 тис. грн. в 2021 році. Це вказує на значне зростання виробництва у галузі будівництва протягом цього періоду.

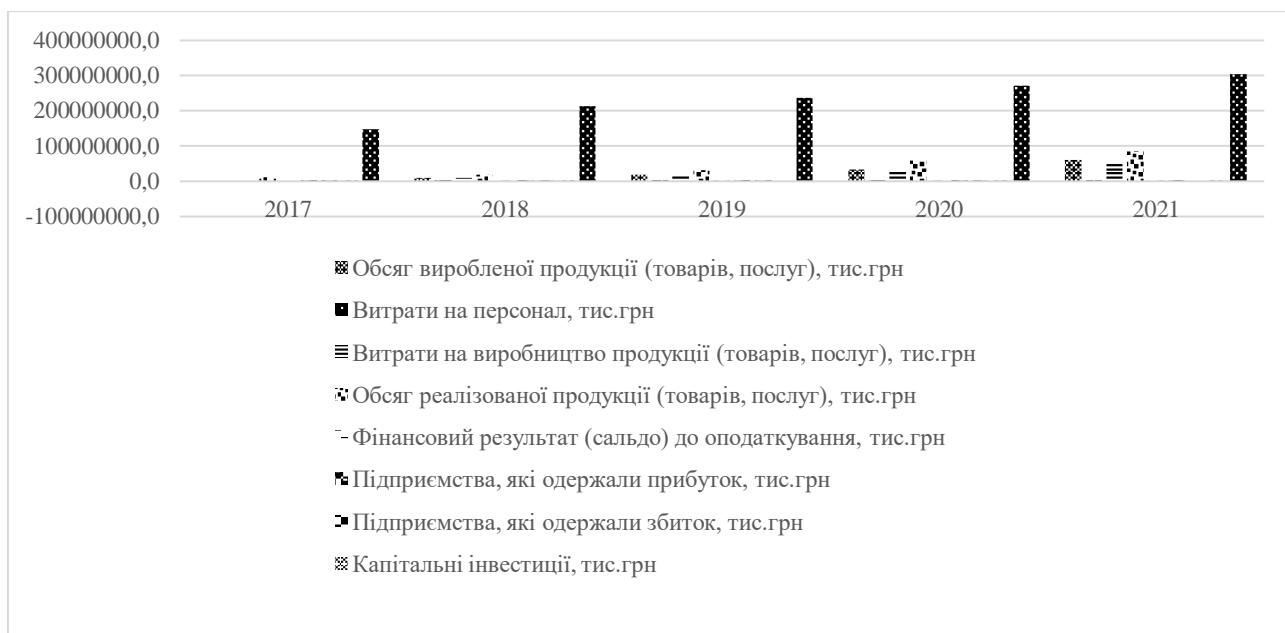

Рисунок 11 - Основні показники великих підприємств галузі будівництва за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Витрати на персонал також збільшилися з 434137,7 тис. грн в 2017 році до 2393271,2 тис. грн в 2021 році, загалом збільшення відбулося за аналізований період на 55%, що свідчить про збільшенням чисельності працівників або зростанням заробітної плати в галузі будівництва. Витрати на виробництво продукції зросли з 9283803,7 тис. грн. в 2017 році до 49350251,8 тис. грн. в 2021 році, це пов'язано зі зростанням вартості сировини та матеріалів, що використовуються у будівельній галузі. Обсяг реалізованої продукції значно збільшився з 11083593,5 тис. грн в 2017 році до 85563742,6

тис. грн в 2021 році, причиною збільшення показника за аналізований період, зростання попиту на будівельні послуги та продукцію у цьому секторі.

Фінансовий результат до оподаткування збільшився з негативного сальдо - 69484 тис. грн. в 2017 році до 1061036,8 тис. грн. в 2021 році, причиною позитивного фінансового сальдо є зростання прибутку підприємств у галузі та зменшення збитків. Кількість підприємств, які одержали прибуток, зменшилась у 2021 році порівняно з 2020 роком. Водночас, підприємства, які одержали збиток, також зменшились. Це може свідчити про загальне покращення фінансової ситуації у галузі.

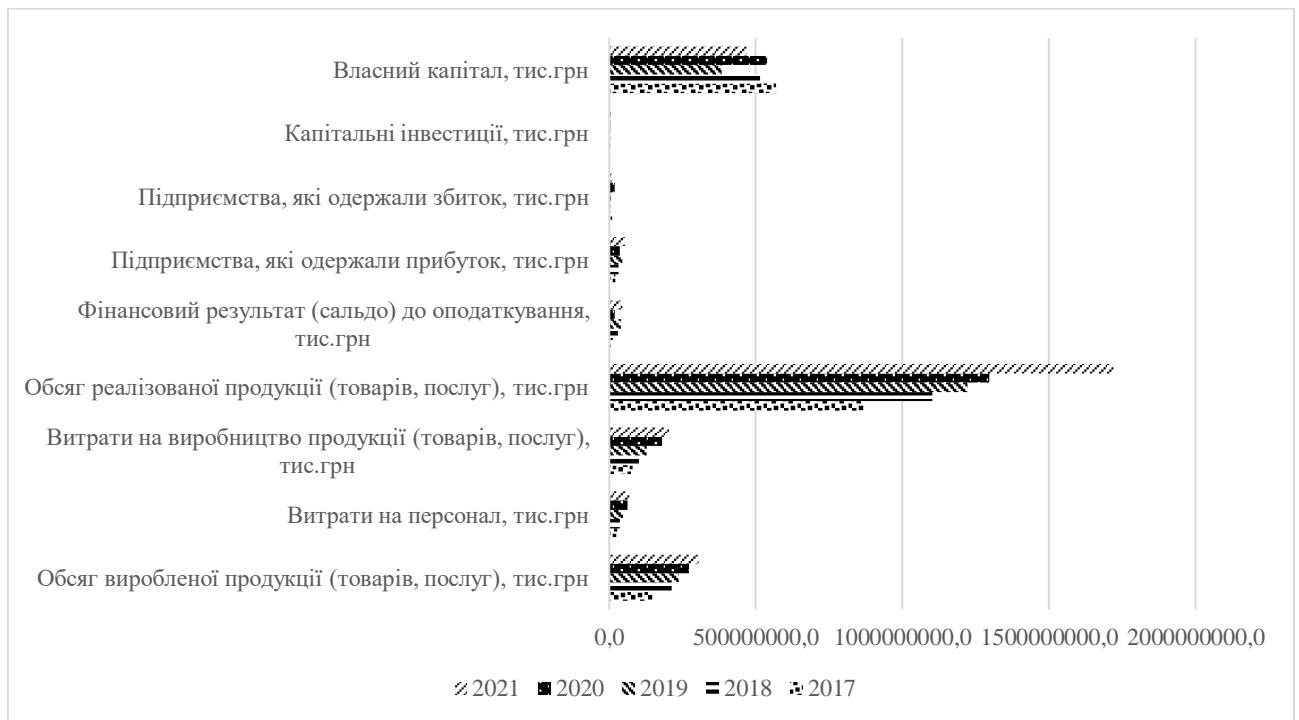

Рисунок 12 - Основні показники великих підприємств галузі оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Капітальні інвестиції збільшилися у 2021 році на 496455 тис. грн. або 129% порівняно з 2020 роком але негативне значення прослідковується в 2018 році (зменшення відбулося 171676,0 тис. грн. або на 35,8% порівняно з 2017 роком). Дана тенденція може свідчити про збільшений обсяг вкладень у розвиток та модернізацію інфраструктури будівництва. За показником власний капітал спостерігається збільшення від 6,8% до 174,5% за аналізований період, що свідчить про збільшення прибутку та залучення додаткового капіталу. Загальна тенденція показує зростання обсягу виробленої продукції, обсягу реалізованої продукції та капітальних інвестицій у галузі будівництва. Фінансовий результат показує покращення, але можуть бути деякі коливання у прибутках та збитках підприємств залежно від економічної ситуації в країні.

За даними рисунку 12 та додатку А прослідковується, що обсяг виробленої продукції зріс з 148297838,9 тис. грн у 2017 році до 304932120,2 тис. грн. у 2021 році, що представляє зростання на 105,6%. Витрати на персонал також збільшилися з 26128669,1 тис. грн. у 2017 році до 68524112,4 тис. грн у 2021 році, що представляє зростання на 162,3%. Витрати на виробництво продукції зросли з 802677332 тис. грн у 2017 році до 204007064,9 тис. грн у 2021 році, що представляє зростання на 154,2%. Обсяг реалізованої продукції значно збільшився з 873325888,9 тис. грн у 2017 році до 1719913371,7 тис. грн у 2021 році, що представляє зростання на 96,9%. Фінансовий результат показує значне зростання з 12594699,0 тис. грн у 2017 році до 45723899,2 тис. грн у 2021 році, що представляє зростання на 263,0%.

Загалом, показники галузі оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів відображають позитивну динаміку зростання, що свідчить про її розвиток та ефективність. Причинами зміни показників можуть бути зростання попиту, зміни витрат, вкладення в капітальні проекти та ефективне управління.

Показник обсяг виробленої продукції демонструє позитивну тенденцію (рис. 13 та дод. А) збільшення відбулося на 87425158,2 тис. грн. або 48,5% за період 2017-2020 рр., але в 2021 році показник знизився на 21456485,7 тис. грн. або 8%, що свідчить про зменшення попиту на дані види діяльності та обмеження спричинені карантинними обмеженнями.

Витрати на персонал також демонструють збільшення показника на 40361204,5 тис. грн. або 95%, зменшення відбулося в 2021 році на 2977381,4 тис. грн. або 3,6%.

Витрати на виробництво продукції також за період 2017-2020 мають позитивну тенденцію в 2021 році відбулося не значне зменшення показника на 29248361,2 тис. грн. або 11,9%. Обсяг реалізованої продукції демонструють тенденцію до збільшення і свідчить про попит продукції даної галузі. Фінансовий результат показав позитивну динаміку, з втрати у 2017 році (-18501161 тис. грн) до прибутку у 2020 році (18854583 тис. грн). Кількість підприємств, які одержали прибуток, збільшилась з 13194636 тис. грн. у 2017 році до 37947082 тис. грн. у 2020 році, відхилення кількості підприємств, які одержали прибуток, за період 2016-2020 років становить 187,6% (значне зростання). Капітальні інвестиції показали значне збільшення з 13497794 тис. грн. у 2017 році до 36481697 тис. грн у 2021 році і становить 170,3% (значне зростання). Власний капітал у 2021 році становив 2962352 тис. грн, що дорівнює 100% порівняно з початковим значенням у 2017 році.

Показники галузі транспортного, складського господарство, поштової та кур'єрської діяльності свідчать про загальне позитивне зростання протягом аналізованого періоду. Збільшення обсягу виробленої продукції, обсягу реалізованої продукції, кількості підприємств, що одержали прибуток, та капітальних інвестицій свідчать про позитивну динаміку розвитку галузі.

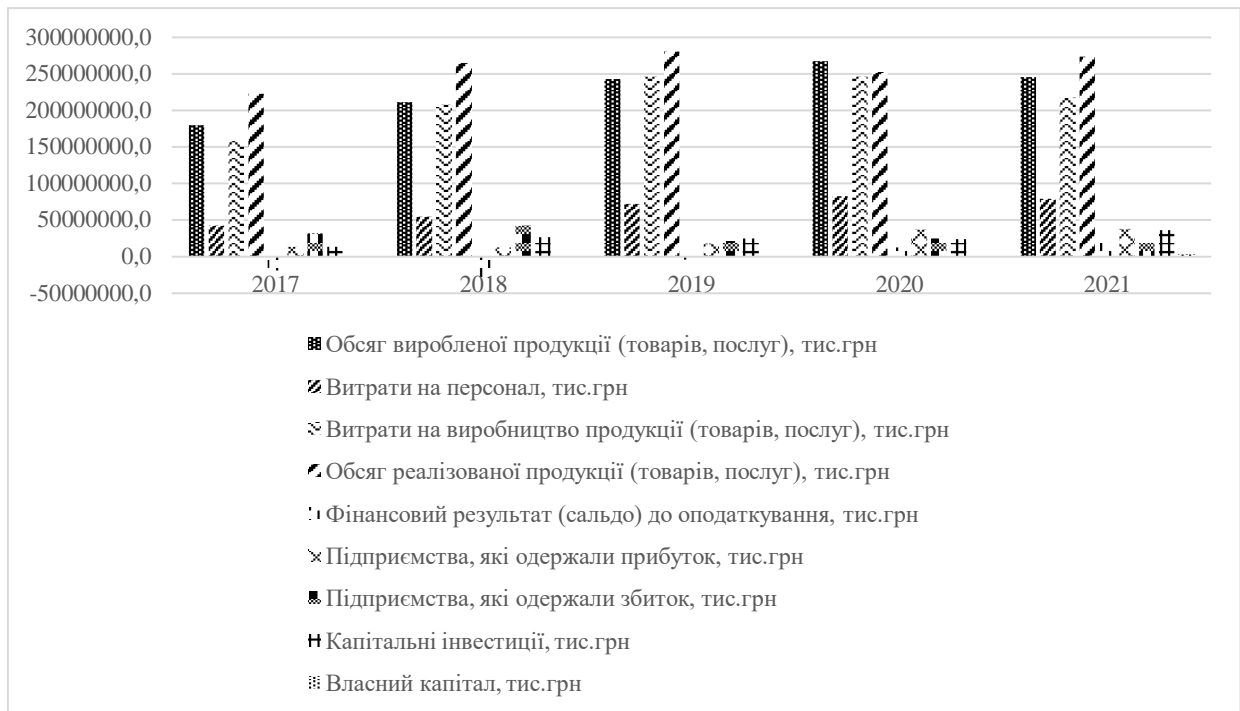

Рисунок 13 - Основні показники великих підприємств галузі транспортного, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності за 2017-2021 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [26]

Також варто звернути увагу на значне зростання витрат на персонал та витрат на виробництво продукції, що можуть бути пов'язані з розширенням діяльності та зростанням обсягів виробництва. У той же час, фінансовий результат показав покращення, що свідчить про ефективність діяльності підприємств в галузі.

На підставі наведених даних в додатку А та рис. 14 встановлено, що великі підприємства які займаються інформацією та телекомунікацією за аналізований період демонструють збільшення за всіма показниками показники, а саме:

- обсяг виробленої продукції збільшення на 26527690,2 тис. грн. або 62,4%;
- витрати на персонал 2962783,6 тис. грн. або 62,5%;
- витрати на виробництво продукції 8899222,0 тис. грн. або 26%;
- обсяг реалізованої продукції 37501590,3 тис. грн. або 88%;
- фінансовий результат 11121517,0 тис. грн. або 91,5%;
- підприємства, які одержали прибуток 10229599,0 тис. грн. або 74%.

Дана тенденція пояснюється тим, що попит на інформаційно та телекомунікаційний продукт з кожним роком зростає та обумовлено розвитком технологій, зростанням попиту на послуги, інноваційними рішеннями та розвитком електронної комерції та цифрових послуг.

Виходячи з вище зазначених результатів аналізу основних показників великих підприємств, було виявлено ряд чинників, які свідчать про зниження обсягів розвитку великого бізнесу в Україні.

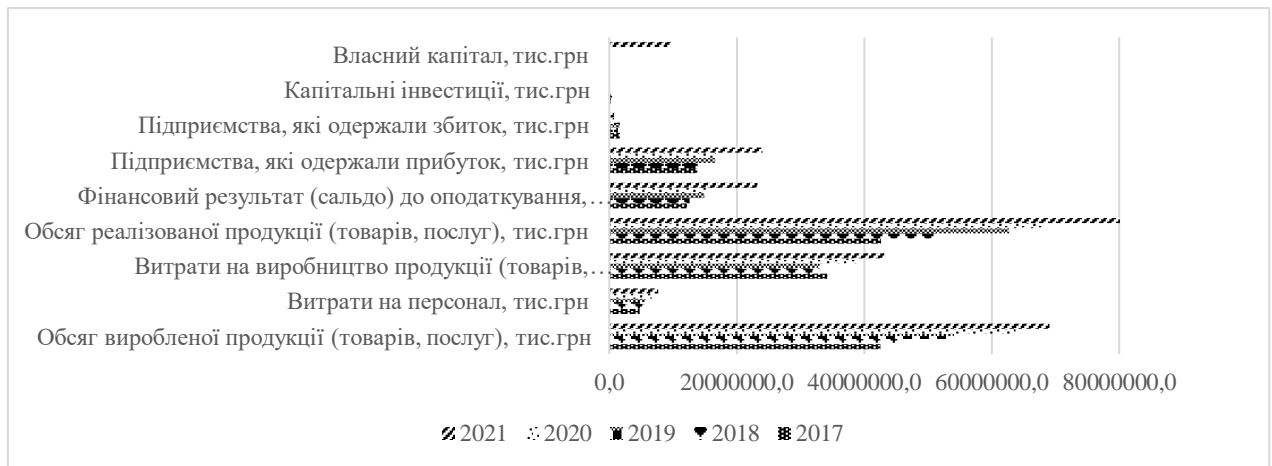

Рисунок 14 - Основні показники великих підприємств галузі інформаційно та телекомунікаційної діяльності за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Головними проблемними моментами в розвитку великого бізнесу України доцільно зазначити такі, як [3,4,5,20,22]:

1. «Регуляторне середовище. Недостатньо розвинуте та неефективне регулювання є однією з найважливіших проблем. Непередбачуваність законодавства, надмірне бюрократичне навантаження, складні процедури реєстрації та ліцензування, корупція та висока ступінь корупційних ризиків створюють перешкоди для великого бізнесу».

2. «Фінансування. Відсутність доступу до достатнього фінансування є серйозним обмеженням для розвитку великих підприємств. Обмежений доступ до кредитів, високі відсоткові ставки, недостатня розробка ринків капіталу та інвестицій, недостатність гарантійних механізмів - усі ці фактори ускладнюють фінансове забезпечення великих підприємств».

3. «Конкурентне середовище. Відсутність справедливої та ефективної конкуренції обмежує розвиток великого бізнесу. Монополізація ринків, недостатня захищеність прав інтелектуальної власності, недобросовісна конкуренція та недотримання антикорупційних стандартів - всі ці проблеми впливають на конкурентоспроможність великих підприємств».

4. «Інфраструктур. Недостатня розвинутість транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури обмежує можливості розвитку великого бізнесу. Відсутність якісних доріг, недостатня доступність до енергетичних ресурсів, недостатність інформаційно-комунікаційних технологій - усе це ускладнює діяльність великих підприємств».

5. «Кадровий потенціал. Недостатня кваліфікація робочої сили та низький рівень освіти є серйозною проблемою для розвитку великого бізнесу. Неадекватна система професійної освіти та навчання, відсутність необхідних навичок та знань, відтік кваліфікованих кадрів - ці фактори ускладнюють пошук та утримання висококваліфікованих співробітників».

6. «Податкова політика. Високі податки та складна система оподаткування створюють тягар для великих підприємств. Податкові ставки,

податкові привілеї, складність процедур податкового обліку та контролю - усе це впливає на конкурентоспроможність та розвиток великого бізнесу».

7. «Політична нестабільність. Політична нестабільність та непередбачуваність управління є однією з основних загроз для розвитку великого бізнесу. Зміни у політичному курсі, недостатня довіра до влади, висока рівень корупції - ці чинники створюють невпевненість та ризики для великих підприємств».

Для покращення ситуації розвитку великого бізнесу необхідно запровадити ряд таких заходів:

1. Інвестиційні стимули. Уряд може надавати фінансові стимули та пільги для великих підприємств, які інвестують у нові технології, наукові дослідження та розвиток. Це може включати зниження податків, гранти на дослідження та розвиток, пільги на мито для імпорту обладнання тощо.

2. Законодавство про конкуренцію. Ефективне законодавство про конкуренцію сприяє створенню рівних умов для великих підприємств у ринковій грі. Воно допомагає запобігати зловживанню домінуючим положенням на ринку, стимулює конкуренцію та сприяє розвитку інновацій.

3. Законодавство про інтелектуальну власність. Законодавство, що регулює інтелектуальну власність, сприяє захисту інновацій та стимулює великі підприємства до вкладання в дослідження та розробки нових продуктів і технологій. Це забезпечує їм конкурентну перевагу і захищає їхню інтелектуальну власність від незаконного використання.

4. Фінансова підтримка. Уряд може надавати фінансову підтримку великим підприємствам у вигляді кредитів, гарантій та інших фінансових інструментів. Це сприяє розширенню їхнього бізнесу, інвестиціям у нові проекти та забезпеченню стабільності фінансової позиції.

5. Спрощена адміністративна процедура. Зменшення бюрократичних перешкод та спрощення адміністративних процедур для великих підприємств сприяють їхньому розвитку і забезпечують ефективну діяльність. Це може включати скорочення термінів видачі ліцензій, спрощення процедур реєстрації та звітності, а також впровадження електронних сервісів.

6. Забезпечення стабільності та безпеки. Важливим фактором для розвитку великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту є забезпечення стабільності та безпеки. Уряд повинен приділяти особливу увагу забезпеченню правопорядку, захисту бізнес-інфраструктури та безпеці працівників.

Після впровадження вищезгаданих заходів можна очікувати певного покращення ситуації розвитку великих підприємств (рис. 15), а саме: зростання обсягів виробництва та продажів завдяки спрощенню регуляторних процедур, покращенню доступу до фінансування та розширенню міжнародних ринків, залучення нових інвестицій через покращення інвестиційного клімату та створення сприятливих умов для бізнесу, збільшення експортних можливостей шляхом розширення міжнародних ринків та підтримки експортної діяльності та зміцнення кадрового потенціалу через інвестиції у розвиток людських ресурсів, навчання та підвищення кваліфікації працівників.

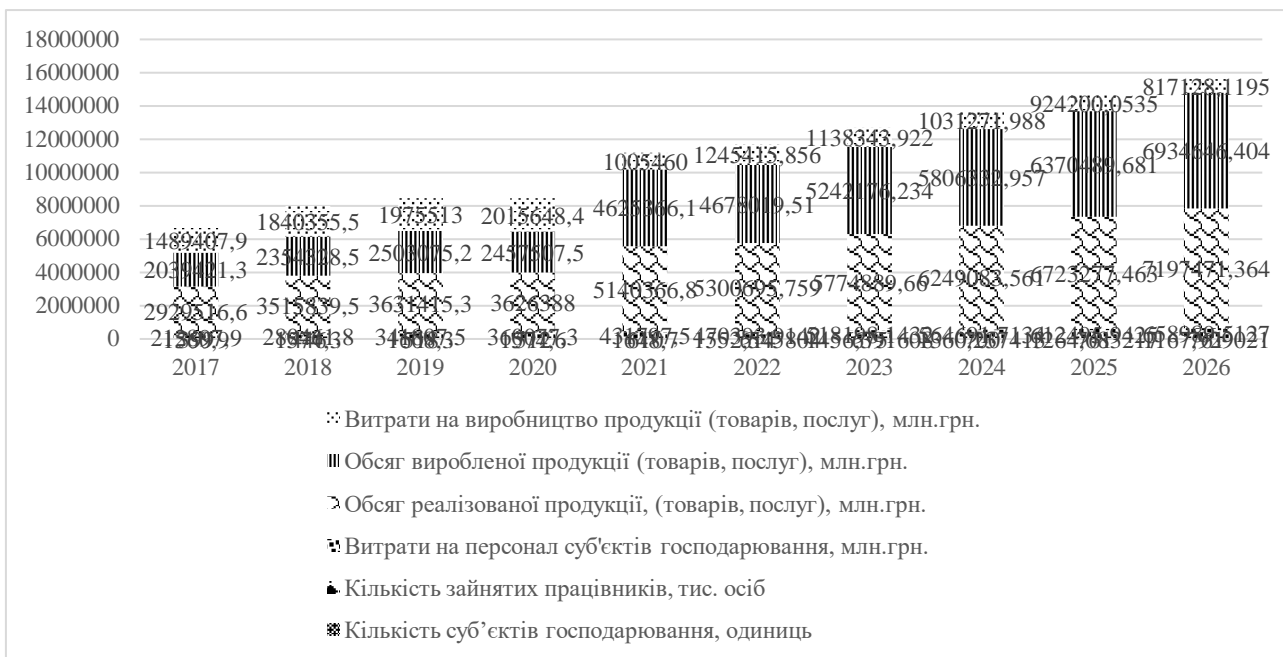

Рисунок 15 - Прогноз основних показників великих підприємств України за 2022-2026 рр.

Джерело: складено автором

Але слід відзначити, що у воєнний час прогнозування основних показників розвитку великих підприємств є неможливим завданням через низку непередбачуваних факторів, які можуть значно вплинути на їхню діяльність.

Основними чинниками, які ускладнюють прогнозування, є:

1. Непередбачуваність ситуації супроводжується нестабільністю, непередбачуваними подіями та ризиками. Переміщення військ, ескалація конфлікту, зміни в політичному середовищі і геополітичних умовах можуть раптово змінювати ситуацію для великих підприємств.

2. Знищення та закриття підприємств в зоні воєнного конфлікту виникає із-за того, що підприємства можуть стати мішенями для ворожих дій, або їхні ресурси та інфраструктура можуть бути пошкоджені чи зруйновані. Це може призвести до зниження або повного припинення виробництва та закриття підприємств.

3. Економічні санкції та торгові обмеження заключають в обмежені можливостей великих підприємств у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та доступу до міжнародних ринків.

4. Несприятливі ринкові умови можуть призвести до зниження попиту на товари та послуги, економічної нестабільності та зміни пріоритетів споживачів. Це може вплинути на обсяги продажів та фінансові показники великих підприємств.

Проте, доцільно відзначити, що навіть в умовах складної ситуації в країні, впровадження запропонованих заходів може сприяти покращенню ситуації розвитку великого бізнесу, а саме:

- *Диверсифікація ризиків.* Великі підприємства можуть впроваджувати стратегії для зменшення ризиків, пов'язаних з воєнним конфліктом. Це може

включати перерозподіл виробництва, розширення географічної присутності, пошук нових ринків та залучення різних видів інвестицій.

- *Інновації та адаптація.* У воєнний час виникає потреба в нових рішеннях та технологіях для вирішення проблем, пов'язаних з конфліктом. Великі підприємства можуть використовувати цей контекст як можливість для інновацій та розвитку нових продуктів або послуг, що відповідають потребам воєнного часу.

- *Підтримка від держави.* Уряд може впроваджувати політики та програми для підтримки великих підприємств в умовах воєнного конфлікту. Це може включати фінансову допомогу, зниження податкових ставок, стимулювання інвестицій та інші заходи, спрямовані на стимулювання розвитку бізнесу.

- *Конкурентні переваги.* У деяких випадках, воєнний конфлікт може створювати нові можливості для великих підприємств. Наприклад, попит на певні товари або послуги може збільшуватися через військову потребу. Великі підприємства, які мають відповідну інфраструктуру та ресурси, можуть використовувати цю можливість для збільшення своєї частки на ринку.

Варто зауважити, що успішне розвиток великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту вимагає детального аналізу ситуації, гнучкості стратегій та активного управління ризиками. Прийняття правильних рішень і використання можливостей, які виникають у такому середовищі, може сприяти покращенню ситуації розвитку великого бізнесу навіть під час воєнного конфлікту. Ряд запропонованих заходів можуть сприяти збереженню та розвитку великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту. Варто враховувати, що кожна ситуація є унікальною, тому важливо адаптувати стратегії та заходи до конкретних умов і потреб бізнес-середовища в даному контексті.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У результаті проведеного дослідження стану та особливостей розвитку великого бізнесу в Україні було сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. Теоретичне узагальнення вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дозволяє стверджувати про те, що розвиток великого бізнесу відіграє важливу роль у стимулюванні економічного зростання та створенні робочих місць. Великі підприємства є двигунами інновацій, технологічного прогресу та розвитку сучасних індустрій. Вони мають значний потенціал для залучення інвестицій, впровадження передових технологій та створення нових продуктів та послуг. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та зміцненню її позицій на міжнародному ринку.

2. Визначено, що під великим бізнесом доцільно розуміти підприємства або організації, які характеризуються великими масштабами операцій, значними обсягами виробництва або надання послуг, великими фінансовими ресурсами, широким географічним охопленням та значним впливом на ринок та економіку в цілому.

3. З'ясовано, що до головних особливостей та характеристик великого бізнесу доцільно відносити обсяг діяльності (характеризується значним обсягом виробництва або надання послуг); кількість працівників (підприємства мають значну кількість співробітників); фінансові ресурси (великі підприємства мають доступ до значних фінансових ресурсів, що дозволяє їм забезпечувати свою діяльність); географія діяльності (підприємства можуть мати широку географію діяльності, вони можуть мати філії, представництва або партнерство в різних регіонах або країнах); вплив на ринок (значний ринковий вплив через свою розміреність, впізнаваний імідж, велику клієнтську базу та здатність конкурувати з іншими гравцями на ринку); складна організаційна структура (ієрархічна організаційна структура з різними рівнями управління та функціональними підрозділами); спеціалізовані функціональні підрозділи (виробництво, маркетинг, фінанси, дослідження та розвиток, логістика тощо); розгалужена система управління (включає в себе верхній рівень керівництва, менеджерів середнього рівня та оперативний персонал) та відповідальність перед громадськістю: високий рівень соціальної відповідальності.

4. Визначено, що головні особливості функціонування великого бізнесу впливають на його структуру, стратегію управління, функції, внутрішню організацію та взаємодію з зовнішнім середовищем

5. Установлено, що великий бізнес має великий спектр функцій, який відіграє важливу роль у розвитку економіки та суспільства. Кожна функція має свої особливості та впливає на різні аспекти життя країни. До функцій великого бізнесу відносяться такі, як: створення нових робочих місць, що сприяє зменшенню безробіття та підвищенню рівня життя населення; економічне зростання забезпечує значний внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни; інновації та дослідження інвестують у дослідження і розвиток нових технологій та інновацій; інфраструктурний розвиток сприяє розвитку

інфраструктури в регіонах, де вони базуються; податковий внесок характеризується сплатою значних сум податків, що сприяє формуванню національного бюджету; розвиток міжнародних зв'язків дає можливість працювати на міжнародному рівні і розширювати свою діяльність за межі країни; корпоративна відповідальність забезпечують можливість брати на себе соціальну та екологічну відповідальність.

6. Установлено, що управління великим бізнесом включає в себе використання різних стратегій, які спрямовані на досягнення поставлених цілей і забезпечення ефективної роботи організації. Основні стратегії управління великим бізнесом включають в себе корпоративну стратегію, яка визначає загальну місію, візію та цілі організації; операційна стратегія спрямована на ефективне управління операційними процесами компанії, включаючи виробництво, постачання, логістику та якість продукції або послуг; маркетингова стратегія включає в себе визначення способів просування продукції або послуг на ринку, встановлення цінової політики, розробку маркетингових кампаній, дослідження ринку та взаємодію зі споживачами; інноваційна стратегія передбачає активну розробку та впровадження нових ідей, продуктів, технологій або процесів, які дозволяють компанії бути конкурентоспроможною на ринку і забезпечують сталий розвиток; розширення стратегії спрямована на збільшення ринкової присутності та зростання бізнесу шляхом розширення географічного охоплення, розширення асортименту продукції або послуг, а також шляхом здійснення придбань або фузій з іншими компаніями; глобальна стратегія передбачає розширення діяльності компанії за межі внутрішнього ринку і зайняття позицій на міжнародному рівні.

7. Установлено, що на сьогоднішній день Україна має комплексну систему нормативно-правових актів, які регулюють підприємницьку діяльність. Серед них основні законодавчі акти, такі як Конституція України, Господарський кодекс та Закони про підприємництво, оподаткування та реєстрацію підприємств. Додатково, існують нормативні акти регуляторних органів, таких як Національний банк України, Антимонопольний комітет та Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Ці акти встановлюють правила щодо укладання договорів, оподаткування, забезпечення конкурентної діяльності, реєстрації підприємств та інші важливі аспекти підприємницького середовища в Україні.

8. Установлено, що до методів державного регулювання великого бізнесу відносяться законодавство та нормативні акти, ліцензування та регулювання, фінансовий контроль, антимонопольне регулювання, соціальна відповідальність.

9. З'ясовано, що до основних інноваційних складових великого бізнесу відносяться такі, як : дослідження та розвиток (відбувається створення науково-дослідні лабораторії, дослідницькі центри та співпрацюють з університетами та іншими науковими установами); інноваційна культура та орієнтація (створюють інноваційну культуру, що сприяє розвитку творчого та інноваційного потенціалу співробітників); технологічне лідерство (великі

підприємства мають здатність впроваджувати передові технології та бути технологічними лідерами у своїх галузях); кооперація та партнерства (підприємства активно співпрацюють з іншими компаніями, університетами, науковими установами, стартапами та інноваційними підприємствами); глобальна присутність (великі підприємства зазвичай мають глобальний орієнтований підхід до інноваційної діяльності. розширювати свою клієнтську базу та залучати замовлення з різних країн); інвестиції в стартапи та інноваційні проекти.

10. Встановлено, що Україна має велику кількість великих підприємств, які активно працюють в різних секторах економіки. Одними з найбільш представлених секторів, де присутні великі підприємства є:

Промисловість є ключовим гравцем в українській економіці - це включає металургійну, машинобудівну, хімічну, нафтову та газову, енергетичну, автомобільну та інші галузі. Ключовими гравцями є підприємства «Метінвест», «Мотор Січ», «Укрнафта», «Нафтогаз України» та інші.

Торгівля являє собою великі роздрібні мережі та дистриб'ютори активно працюють у секторі торгівлі, вони охоплюють супермаркети, гіпермаркети, торгові центри та інші формати, до них відносяться такі підприємства «Ашан Україна», «Метро Кеш енд Керрі», «Епіцентр К», «СОМFY» і багато інших.

Фінансовий сектор представлений банківськими установами, страховими компаніями та іншими фінансовими установами. Найбільшу часту фінансового сектору займають такі підприємства «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Укресімбанк», «Інгосстрах» та інші.

ІТ та телекомунікації демонструє зростання з кожним роком, що призвело до з'яви великих ІТ-компаній, які надають послуги розробки програмного забезпечення, ІТ-консалтингу, аутсорсингу та інші. Найбільш відомими прикладами є «SoftServe», «EPAM Systems», «GlobalLogic».

Аграрний сектор України відомий своїм потужним сільськогосподарським сектором, і великі агропідприємства грають важливу роль у цій галузі. Вони займаються вирощуванням зернових культур, олійних культур, тваринництвом та іншими аграрними діяльностями. Наприклад, «МХП» (Миронівський хлібопродукт), «Артемсіль», «Мрія» та інші.

Транспорт і логістика: Великі транспортні компанії та логістичні оператори забезпечують перевезення вантажів і пасажирів в Україні і за її межами. Це включає авіаційні компанії, залізничні оператори, автоперевізників, морські порти та інші. Наприклад, «Укрзалізниця», «МАУ» (Міжнародні авіалінії України), «Нова Пошта» та інші.

11. Установлено, що ключовий факторів розвитку великого бізнесу в довоєнний період відноситься такі, як: Генерація економічного зростання інвестиції та технологічний прогрес, розвиток інфраструктури, експортний потенціал, інноваційний розвиток.

12. З'ясовано, що розвиток великого бізнесу в Україні під час війни є складним завданням через серйозні виклики та перешкоди, які виникають в умовах збройного конфлікту. Війна призводить до загострення економічної та

політичної ситуації, зниження довіри інвесторів, зруйнування інфраструктур та змін у ринкових умовах. Однак, здатність України привертати іноземні інвестиції, маючи потужний потенціал людських ресурсів та ринкова величина країни створюють сприятливу основу для подальшого розвитку великого бізнесу в після воєнний період.

13. Проаналізовано основні показники діяльності великих підприємств України за 2010-2021 рр. За аналізований період помітні певні тенденції та коливання в основних показниках діяльності великих підприємств в Україні. Кількість суб'єктів господарювання за період 2010- 2021 рр. зростає з 586 до 610 одиниць, це свідчить про стабільну чи помірну зростаючу тенденцію в економічній активності та розвитку підприємництва виходячи з економічною та політичною ситуацією в країні. Але слід зазначити, що спостерігається і негативна тенденція в період 2013-2016 рр. найбільше зменшення відбулося на 163 одиниці (в 2014 році порівняно з 2013 роком), але вже з 2017 року спостерігається тенденція до зростання на 47 одиниць.

За показником кількість зайнятих працівників з 2013 по 2017 рік спостерігається зниження кількості зайнятих працівників на 822,7 тис. осіб або 52,2%, після чого відбувається певне зростання (в 2018 р. збільшення на 13,4 тис. осіб, в 2019 р. на 34 тис. осіб, 2021 р. на 74,1 тис. осіб) але зменшення показника в 2020 р. на 33,7 тис. осіб пояснюється карантинними обмеженнями, що стимулювало підприємства призупиняти свою діяльність та за рахунок цього скорочувати штати. Витрати на персонал великих підприємств з 2010 по 2021 рік зросли з 170236,0 млн. грн до 431797,5 млн. грн. і становить 150% за аналізований період, така тенденція до зростання витрат на персонал свідчить про збільшення витрат підприємств на оплату праці. Також слід наголосити, що не дивлячись на зміни в загальній кількості підприємств, витрати на оплату праці поступово збільшувалися в кожному з кожним роком в середньому на 15 %.

Обсяг реалізованої продукції великими підприємствами за аналізований період збільшився з 1401596,8 млн. грн до 5140366,8 млн. грн. і становить 170%, така тенденція свідчить про зростання виробничої активності підприємств. Негативне значення показника фіксується в 2012 р. зменшення відбулося на 14743,0 тис. грн. або 0,8 % (порівняно з минулорічним показником), 2013 р. зменшення на 43694,7 тис. грн. або 2,5% (порівняно з минулорічним показником) та 2020 р. зменшення на 5027,3 тис. грн. або 0,1% (порівняно з минулорічним показником).

Показник обсягу виробленої продукції з 2010 по 2021 рік збільшився з 956329,1 млн. грн до 4625366,1 млн. грн. збільшення показника пояснюється збільшення виробничого потенціалу, модернізації технологій та впровадження інновацій на підприємствах. Але слід відзначити, що в 2012 році спостерігається зменшення показника на 6963,3 тис. грн. або 0,6% та в 2020 році зменшення відбулося на 45567,7 тис. грн. або 1,8%. Витрати на виробництво продукції за аналізований період змінилися з 923469,7 млн. грн до 1005460,0 млн. грн., але слід зазначити що в період з 2010 по 2011 рік, а також з

2016 по 2017 рік прослідковується значний приріст показника, що свідчить про збільшення витрат підприємств на процес виробництва.

14. Проаналізовано основні показники великих підприємств в розподілі сфер економічної діяльності за період 2017-2021 рр. Аналіз демонструє, що за період 2017-2021 рр. за сферами економічної діяльності великих підприємств, левову частку за всіма показниками спостерігається за переробною галуззю, загальна частка за показниками становить: обсяг виробленої продукції - 47,9%, витрати на персонал – 27,9%, витрати на виробництво продукції – 50,5%, обсяг реалізованої продукції - 33,3%, фінансовий результат (сальдо) до оподаткування - 25,8%, капітальні інвестиції - 45,7%, власний капітал -20,8%. Високий показник свідчить про привабливість даної галузі для великих підприємств та інвесторів за рахунок масштабованості виробництва, вигоду на глобальні ринки реалізації, можливості технологічного розвитку.

Також одним із більших часток займають галузі оптової та роздрібною торгівлі (найбільшу частку займає показник власного капіталу – 44,6% та обсяг реалізованої продукції – 35,7%, найменшу часту в цій галузі займає показник капітальні інвестиції – 1% та витрати на виробництво продукції -8,8%) та транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (найбільшу частку займає показник витрати на персонал – 26,4%, та найменшу частку займає власний капітал – 0,1%). Також доцільно відзначити, що за галуззю добувна промисловість і розроблення кар'єрів прослідковується високий відсоток за показниками фінансовий результат (сальдо) до оподаткування - 43,6%, капітальні інвестиції – 45,7% та власні кошти – 20,4%.

Такі сектори економіки як: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (майже 5% за всіма показниками), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (майже 12% за всіма показниками, окрім капітальних інвестицій – 20%), Водопостачання; каналізація, поводження з відходами (майже 0,5% за всіма показниками, окрім капітальних інвестицій – 11,6%), будівництво (майже 5% за всіма показниками) та інформація та телекомунікації (майже 9% за всіма показниками). Тож слід зазначити, що ключовими сферами економічної діяльності великих підприємств є переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

15. Визначено, головними проблемними моментами в розвитку великого бізнесу України є такі, як [3,4,5, 20,22]:

- «Регуляторне середовище. Недостатньо розвинуте та неефективне регулювання є однією з найважливіших проблем. Непередбачуваність законодавства, надмірне бюрократичне навантаження, складні процедури реєстрації та ліцензування, корупція та висока ступінь корупційних ризиків створюють перешкоди для великого бізнесу».

- «Фінансування. Відсутність доступу до достатнього фінансування є серйозним обмеженням для розвитку великих підприємств. Обмежений доступ до кредитів, високі відсоткові ставки, недостатня розробка ринків капіталу та

інвестицій, недостатність гарантійних механізмів - усі ці фактори ускладнюють фінансове забезпечення великих підприємств».

- «Конкурентне середовище. Відсутність справедливої та ефективно конкурентності обмежує розвиток великого бізнесу. Монополізація ринків, недостатня захищеність прав інтелектуальної власності, недобросовісна конкуренція та недотримання антикорупційних стандартів - всі ці проблеми впливають на конкурентоспроможність великих підприємств».

- «Інфраструктур. Недостатня розвинутість транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури обмежує можливості розвитку великого бізнесу. Відсутність якісних доріг, недостатня доступність до енергетичних ресурсів, недостатність інформаційно-комунікаційних технологій - усе це ускладнює діяльність великих підприємств».

- «Кадровий потенціал. Недостатня кваліфікація робочої сили та низький рівень освіти є серйозною проблемою для розвитку великого бізнесу. Неадекватна система професійної освіти та навчання, відсутність необхідних навичок та знань, відтік кваліфікованих кадрів - ці фактори ускладнюють пошук та утримання висококваліфікованих співробітників».

- «Податкова політика. Високі податки та складна система оподаткування створюють тягар для великих підприємств. Податкові ставки, податкові привілеї, складність процедур податкового обліку та контролю - усе це впливає на конкурентоспроможність та розвиток великого бізнесу».

- «Політична нестабільність. Політична нестабільність та непередбачуваність управління є однією з основних загроз для розвитку великого бізнесу. Зміни у політичному курсі, недостатня довіра до влади, висока рівень корупції, військові дії на території країни».

16. З'ясовано, що для покращення ситуації розвитку великого бізнесу можна запровадити ряд заходів, спрямованих на створення сприятливого середовища для бізнесу і стимулювання його зростання необхідно запровадити ряд таких заходів, як:

1. Інвестиційні стимули. Уряд може надавати фінансові стимули та пільги для великих підприємств, які інвестують у нові технології, наукові дослідження та розвиток. Це може включати зниження податків, гранти на дослідження та розвиток, пільги на мито для імпорту обладнання тощо.

2. Законодавство про конкуренцію. Ефективне законодавство про конкуренцію сприяє створенню рівних умов для великих підприємств у ринковій грі. Воно допомагає запобігати зловживанню домінуючим положенням на ринку, стимулює конкуренцію та сприяє розвитку інновацій.

3. Законодавство про інтелектуальну власність. Законодавство, що регулює інтелектуальну власність, сприяє захисту інновацій та стимулює великі підприємства до вкладання в дослідження та розробки нових продуктів і технологій. Це забезпечує їм конкурентну перевагу і захищає їхню інтелектуальну власність від незаконного використання.

4. Фінансова підтримка. Уряд може надавати фінансову підтримку великим підприємствам у вигляді кредитів, гарантій та інших фінансових

інструментів. Це сприяє розширенню їхнього бізнесу, інвестиціям у нові проекти та забезпеченню стабільності фінансової позиції.

5. Спрощена адміністративна процедура. Зменшення бюрократичних перешкод та спрощення адміністративних процедур для великих підприємств сприяють їхньому розвитку і забезпечують ефективну діяльність. Це може включати скорочення термінів видачі ліцензій, спрощення процедур реєстрації та звітності, а також впровадження електронних сервісів.

6. Забезпечення стабільності та безпеки. Важливим фактором для розвитку великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту є забезпечення стабільності та безпеки. Уряд повинен приділяти особливу увагу забезпеченню правопорядку, захисту бізнес-інфраструктури та безпеці працівників.

17. Зазначено, що навіть в умовах складної ситуації в країні, впровадження запропонованих заходів може сприяти покращенню ситуації розвитку великого бізнесу, а саме:

- *Диверсифікація ризиків.* Великі підприємства можуть впроваджувати стратегії для зменшення ризиків, пов'язаних з воєнним конфліктом. Це може включати перерозподіл виробництва, розширення географічної присутності, пошук нових ринків та залучення різних видів інвестицій.

- *Інновації та адаптація.* У воєнний час виникає потреба в нових рішеннях та технологіях для вирішення проблем, пов'язаних з конфліктом. Великі підприємства можуть використовувати цей контекст як можливість для інновацій та розвитку нових продуктів або послуг, що відповідають потребам воєнного часу.

- *Підтримка від держави.* Уряд може впроваджувати політики та програми для підтримки великих підприємств в умовах воєнного конфлікту. Це може включати фінансову допомогу, зниження податкових ставок, стимулювання інвестицій та інші заходи, спрямовані на стимулювання розвитку бізнесу.

- *Конкурентні переваги.* У деяких випадках, воєнний конфлікт може створювати нові можливості для великих підприємств. Наприклад, попит на певні товари або послуги може збільшуватися через військову потребу. Великі підприємства, які мають відповідну інфраструктуру та ресурси, можуть використовувати цю можливість для збільшення своєї частки на ринку.

Варто зауважити, що успішне розвиток великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту вимагає детального аналізу ситуації, гнучкості стратегій та активного управління ризиками. Прийняття правильних рішень і використання можливостей, які виникають у такому середовищі, може сприяти покращенню ситуації розвитку великого бізнесу навіть під час воєнного конфлікту. Ряд запропонованих заходів можуть сприяти збереженню та розвитку великого бізнесу в умовах воєнного конфлікту. Варто враховувати, що кожна ситуація є унікальною, тому важливо адаптувати стратегії та заходи до конкретних умов і потреб бізнес-середовища в даному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алейнікова О.В., Притула Н.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». 2016. 614 с
2. Біленко М. С. Підприємництво як правова категорія. Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика : зб. матеріалів III наук.-практ. конф. (Київ, 18 березня 2016 р.). Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2016. С. 114–117.
3. Болгов В.Є. Соціологічні аспекти економіки в умовах війни, виклики та можливості для України. Вісник науки та освіти. Серія «Соціологія». №3 (3). 2022 р. С. 258-268. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/2650/2657> (дата звернення: 17.04.2023).
4. Буркіна Н. В. Економічна сутність підприємницької діяльності як об'єкту статистичного дослідження. Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 19 січня 2019 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2019. Ч. 2. С. 86–90.
5. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf (дата звернення: 10.03. 2023)
6. Гібернація. Wikipedia: веб-сайт. URL: [https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%93%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)&oldid=19282726](https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%93%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F)&oldid=19282726) (дата звернення: 14.03.2023).
7. Гончаров Ю.В., Лапчик Ю.Ю. Удосконалення стратегії розвитку підприємства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2014. № 1. С. 193–199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknutd_2014_1_30 (дата звернення: 01.05.2023).
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.04.2023).
9. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 26.05.2023)
10. Гудзь О. І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 18. С.346–352. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/48.pdf. (дата звернення: 12.04.2023).

11. Данилишин Б. Як відновлювати економіку після війни. LB.ua: вебсайт. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/510994_yak_vidnovlyuvati_ekonomiku_pislya.html (дата звернення: 20.09. 2022).
12. Дудник Л. М. Василичук В. І. Підприємницька діяльність та запобігання фіктивному підприємництву (історико-правові аспекти). Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2003. № 5. С. 233–241.
13. Дякуновський О. Є. Систематичність та одержання прибутку як ознаки підприємництва в Україні: досвід Республіки Польща. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 3. С. 31–37.
14. Економіка виробничо-підприємницької діяльності: навч. посіб. / за ред. проф. П. Г. Перерви, проф. М. І. Погорелова. Харків : НТУ «ХПІ», 2006. 567 с.
15. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. 952 с
16. Золотаревський А.В. Створення стратегії економічного розвитку підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2014. № 11(162). С. 107–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2014_11_23 (дата звернення: 01.05.2023).
17. ЗУ «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15> (дата звернення: 17.04.2023).
18. ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05 квітня 2007 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
19. ЗУ «Про підприємництво» від 07 лютого 1991 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
20. Клочан І. В., Трегубов О.С., Гнатенко І.А., Парохненко О.С. Управління розвитком підприємництва в інноваційній економіці: моделювання ефективного використання ресурсів та мінімізація транзакційних витрат. Інвестиції: практика та досвід. № 17/2021. С. 6-10. DOI: 10.32702/23066814.2021.17.5 2.
21. Ливч Д. Нове обличчя українського підприємництва. Українська правда. (2022). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/> (дата звернення: 17.03.2023).
22. Лук'янова Н., Зайцева О. Пандемія коронавірусу: правові механізми захисту трудових та соціальних прав працівників. URL: http://rv.dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/lhsi_pandemya_koronavirusu.pdf (дата звернення: 17.03.2023).
23. Міжнародний бізнес: навч. посібник. / під заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 425 с.
24. Олійник Л.В. Матвійчук Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 3. С.

192-198. <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12391> (дата звернення 20.04.2023).

25. Орлов В.О. Природні переваги малого бізнесу - основа його розвитку. Бізнес-інформ. 2012. №11. С. 75-79.

26. Офіційний сайт Державної служби статистики України: веб-сайт: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.04.2023).

27. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534 «Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-stimulyuvannya-ekonomiki-534-270520> (дата звернення: 15.03.2023).

28. Панчак В. Як захистити бізнес від зовнішніх загроз в 2022-му. Стратегія № 1: гібернація. Погляди. 2022. 18.01. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/yak-zahistiti-biznes-vid-zovnishnih-zagroz-v-2022-mu> (дата звернення: 15.04.2023).

29. Плікус І.Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/170.pdf> (дата звернення 07.04.2023).

30. Погорелов Ю.С. Способи розвитку підприємства: умови та результативність використання. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2017. № 1. С. 76–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ejoru_2017_1_15 (дата звернення: 01.05.2023).

31. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (із змінами та доповненнями). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2006_02_09/T990996.html (дата звернення: 25.03.2023).

32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. Ст. 365

33. Розвиток суб'єктів господарювання України: сучасні реалії та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Бандоріної, Л.М.Савчук. Дніпро: Пороги, 2017. 488 с.

34. Сидорова А.В., Глущенко А.М. Статистичне забезпечення управління змінами на підприємствах великого бізнесу: монографія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 169 с

35. Сіпайло Л.Г., Ляшук А.М. Інвестиційний потенціал підприємств України в кризових умовах. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. №8. 2017. С. 29-33.

36. Статистичні дані Державного комітету Статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.05.2023).

37. Стожок О. З. Фінансово-промислові групи в Україні та організаційні механізми їх удосконалення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2009. № 1 (47).

38. Фонд розвитку підприємництва. Програми кредитування для підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/dlya-pidpryemstv> (дата звернення 17.03.2023).

39. Штангрет А.М. Процес здійснення обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Наукові записки*. 2015. №1(50). С. 15-22

40. Юринець З.В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика : монографія. Львів: СПОЛОМ, 2016. 412 с

41. Яненко І.Г. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: стан та перспективи розвитку. І.Г. Яненко, С. С. Позур, О.А. Катаєва // *Наукові праці. Економіка*. 2016. URL: <http://economy.chdu.edu.ua/article/view/107998> (дата звернення 17.03.2023).

42. An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/> (дата звернення: 30.04.2023).

43. Borkowski A. Zagraniczne podmioty działalności gospodarczej / A. Borkowski, A. Chełmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, T. Kocowski, M. Szydło. *Administracyjne prawo gospodarcze*. Wrocław : Kolonia Limited, 2009. 588 s.

44. Castellacci F. Closing the Technology Gap? Review of Development Economics. Vol. 15, №1, 2011 P. 180-197. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9361.2010.00601.x>

45. European Business Association. Індекс інвестиційної привабливості України показав найнижче значення з 2013 року. (2022). URL: <https://eba.com.ua/indeksinvestytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/> (дата звернення 10.04.2023).

46. Організація Економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) <https://www.oecd.org/> (дата звернення: 15.03.2023).

47. Lytvynenko S., Tregubov O., Prykhno Y. Transformation of the paradigm of entrepreneurial activity innovative development in the pandemic conditions. *International Journal of Agricultural Extension*. 2022. V. 10/2. P. 147-156. URL: <https://journals.esciencepress.net/index.php/IJAE/article/view/3853> DOI: 10.33687/ijae.010.00.3853

48. MIND: веб-сайт. URL: <https://mind.ua/publications/20245288-sutinkiagroholdingiv-yak-vijna-zminit-silске-gospodarstvo-ukrayini> (дата звернення: 15.05.2023).

49. Penrose, E. T. 1959. *The Theory of the Growth of the Firm*. John Wiley, New York

50. Schumpeter, J.A. (1939). *Business cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. (Issue 1). McGraw-Hill Book Company.

51. Drucker P. (2001) The next society: a survey of the near future. The Economist. URL: <https://www.economist.com/specialreport/2001/11/03/the-next-society>

52. Weill P., Vitale M. R. Place to Space: migrating to e business models. Boston : Harvard Business School Press, 2001. 372 p.

ДОДАТКИ

Додаток А - «Основні показники розвитку великих підприємств України за видами економічної діяльності за 2017-2021 рр., тис. грн. »

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Усього															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	1581304931,6	2039421298,8	2354328505,5	2503075166,5	2457507487,3	-45567679,2	-1,8	148746661,0	6,3	314907206,7	15,4	458116367,2	29,0	876202555,7	55,4
Витрати на персонал, тис.грн	172765752,5	212897899,6	280461814,4	341807499,3	360077319,4	18269820,1	5,3	61345684,9	21,9	67563914,8	31,7	40132147,1	23,2	187311566,9	108
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	1181518586,4	1489407932,5	1840355488,6	1975513048,4	2015648402,9	40135354,5	2,0	135157559,8	7,3	350947556,1	23,6	307889346,1	26,1	834129816,5	70,6
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	2929516585,0	3515839460,5	3631415313,0	3626387990,9	5140366762,1	1513978771,2	41,7	-5027322,1	-0,1	115575852,5	3,3	586322875,5	20,0	2210850177,1	75,5
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	156906296,0	175176164,8	232020473,7	61955412,1	534646084,0	472690671,9	763,0	-170065061	-73	56844308,9	32,4	18269868,8	11,6	377739788,0	240
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	266879072,0	277607658,8	336446436,1	244892012,5	595675221,7	350783209,2	143,2	-91554423,6	-27,2	58838777,3	21,2	10728586,8	4,0	328796149,7	123
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	109972776,0	102431494,0	104425962,4	182936600,4	61029137,7	-121907462,7	-66,6	78510638,0	75,2	1994468,4	1,9	-7541282,0	-6,9	-48943638,3	-44,5
Капітальні інвестиції, тис.грн	139294067	217278118	239957640	190109186	263134434	73025248,0	38,4	-49848454,0	-20,8	22679522,0	10,4	77984051,0	56,0	123840367,0	88,9
Власний капітал, тис.грн	1695328099,0	1778067774,3	1758443057,3	1864969734,4	2176895148,7	311925414,3	16,7	106526677,1	6,1	-19624717,0	-1,1	82739675,3	4,9	481567049,7	28,4

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	57660356,0	46423658,2	63282845,4	80991849,5	90514955,8	9523106,3	11,8	17709004,1	28,0	16859187,2	36,3	-11236697,8	-19,5	32854599,8	57,0
Витрати на персонал, тис.грн	3274391,0	3191010,4	4800964,1	8085586,5	8199459,8	113873,3	1,4	3284622,4	68,4	1609953,7	50,5	-83380,6	-2,5	4925068,8	150
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	43163900,3	43457484,6	66029935,8	84883469,0	70174415,2	-14709053,8	-17,3	18853533,2	28,6	22572451,2	51,9	293584,3	0,7	27010514,9	62,6
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	38879856,5	54757921,9	74131964,5	78052150,3	114806273,8	36754123,5	47,1	3920185,8	5,3	19374042,6	35,4	15878065,4	40,8	75926417,3	195
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	8062828,0	11191091,0	5053778,0	8794122,0	48273266,0	39479144,0	448,9	3740344,0	74,0	-6137313,0	-54,8	3128263,0	38,8	40210438,0	498
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	8233421,0	11191091,0	8234443,0	12594422,0	49156249,0	36561827,0	290,3	4359979,0	52,9	-2956648,0	-26,4	2957670,0	35,9	40922828,0	497
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	170593,0	-	3180665,0	3800300,0	882983,0	-2917317,0	-76,8	619635,0	19,5	-	-	-	-	712390,0	417
Капітальні інвестиції, тис.грн	4343313,0	8110056,0	10935956,0	6830621,0	10762955,0	3932334,0	57,6	-4105335,0	-37	2825900,0	34,8	3766743,0	86,7	6419642,0	147
Власний капітал, тис.грн	64820090,0	63650024,0	91592964,0	99557140,0	147381556,0	47824416,0	48,0	7964176,0	8,7	27942940,0	43,9	-1170066,0	-1,8	82561466,0	127
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	293363272,0	332700621,6	к/с	296279249,7	296279249,7	100,0	-332700621	-100	39337349,6	13,4	293363272,0	100	296279249,7	100
Витрати на персонал, тис.грн	к/с	26403260,8	32584948,0	к/с	38269901,3	38269901,3	100,0	-32584948,0	-100	6181687,2	23,4	26403260,8	100	38269901,3	100

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	161878416,7	199266421,4	к/с	213393521,1	213393521,1	100,0	-	-10	37388004,7	23,1	161878416,7	100	213393521,1	100
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	294233680,3	322185071,0	к/с	309198756,3	507489993,2	198291236,9	64,1	309198756,3	100	-322185071,0	-100	27951390,7	9,5	213256312,9	72,5
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	73018404,0	85263935,0	к/с	58234028,0	186523664,0	128289636,0	220,3	58234028,0	100	-85263935,0	-100	12245531,0	16,8	113505260,0	155
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	86654384,0	90123163,0	к/с	73899427,0	187714038,0	113814611,0	154,0	73899427,0	100	-90123163,0	-100	3468779,0	4,0	101059654,0	116
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	13635980,0	4859228,0	к/с	15665399,0	1190374,0	-14475025,0	-92,4	15665399,0	100	-4859228,0	-100	-8776752,0	-64,4	-12445606,0	-91,3
Капітальні інвестиції, тис.грн	85824127,0	126562486,0	159084304,0	120335707,0	159116462,0	38780755,0	32,2	-38748597,0	-24,	32521818,0	25,7	40738359,0	47,5	73292335,0	85,4
Власний капітал, тис.грн	203019927,0	212447627,0	к/с	289293091,0	430036257,0	140743166,0	48,7	289293091,0	100	-212447627,0	-100	9427700,0	4,6	227016330,0	111
Переробна промисловість															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	673299493,3	919457384,0	1067194771,7	1022203614,1	991679924,9	-30523689,2	-3,0	-44991157,6	-4,2	147737387,7	16,1	246157890,7	36,6	318380431,6	47,3
Витрати на персонал, тис.грн	42582711,3	52098635,5	70793735,6	89022462,8	86737456,6	-2285006,2	-2,6	18228727,2	25,7	18695100,1	35,9	9515924,2	22,3	44154745,3	103
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	595639453,4	733893651,1	911782545,4	914582335,5	845668600,4	-68913735,1	-7,5	2799790,1	0,3	177888894,3	24,2	138254197,7	23,2	250029147,0	42,0
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	940140299,1	1122906051,2	1096388706,3	1048160645,9	1596030011,3	547869365,4	52,3	-48228060,4	-4,4	-26517344,9	-2,4	182765752,1	19,4	655889712,2	69,8

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
тис.грн															
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	13240955,0	40075230,0	29222525,0	-4742376,0	160891843,0	165634219,0	-3492,6	-33964901,0	-116	-10852705,0	-27,1	26834275,0	202	147650888,0	111
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	57710376,0	77270958,0	76734161,0	47427985,0	174129128,0	126701143,0	267,1	-29306176,0	-38	-536797,0	-0,7	19560582,0	33,9	116418752,0	201
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	44469421,0	37195728,0	47511636,0	52170361,0	13237285,0	-38933076,0	-74,6	4658725,0	9,8	10315908,0	27,7	-7273693,0	-16,4	-31232136,0	-70,2
Капітальні інвестиції, тис.грн	27971886,0	43734259,0	к/с	43590884,0	52834129,0	9243245,0	21,2	43590884,0	100	-43734259,0	-100	15762373,0	56,4	24862243,0	88,9
Власний капітал, тис.грн	248442654,0	238900054,0	271146167,0	218413778,5	260624278,0	42210499,5	19,3	-52732388,5	-19	32246113,0	13,5	-9542600,0	-3,8	12181624,0	4,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	152548773,6	184007495,8	211911432,6	248750548,2	286241746,1	37491197,9	15,1	36839115,6	17,4	27903936,8	15,2	31458722,2	20,6	133692972,5	87,6
Витрати на персонал, тис.грн	24749430,5	27871259,8	33801479,0	40312051,6	50755061,2	10443009,6	25,9	6510572,6	19,3	5930219,2	21,3	3121829,3	12,6	26005630,7	105
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	123715674,5	157655760,5	186590946,6	218501230,5	281923227,3	63421996,8	29,0	31910283,9	17,1	28935186,1	18,4	33940086,0	27,4	158207552,8	127
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	294951576,3	335059850,0	301595736,2	338646192,1	498145278,4	159499086,3	47,1	37050455,9	12,3	-33464113,8	-10,0	40108273,7	13,6	203193702,1	68,9
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	3496171,0	6437123,0	564966,1	-39236937,2	25833388,0	65070325,2	-165,8	-39801903,3	-704	-5872156,9	-91,2	2940952,0	84,1	22337217,0	638

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	11079727,0	17180407,0	16327829,1	11137019,0	41990507,0	30853488,0	277,0	-5190810,1	-31	-852577,9	-5,0	6100680,0	55,1	30910780,0	279
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	7583556,0	10743284,0	15762863,0	50373956,2	16157119,0	-34216837,2	-67,9	34611093,2	219	5019579,0	46,7	3159728,0	41,7	8573563,0	113
Капітальні інвестиції, тис.грн	34608692,0	54865375,0	63066263,0	44415931,0	59759532,0	15343601,0	34,5	-18650332,0	-29	8200888,0	14,9	20256683,0	58,5	25150840,0	72,7
Власний капітал, тис.грн	-579227,0	-1263860,0	к/с	-2096289,0	-1462214,0	634075,0	-30,2	-2096289,0	-100	1263860,0	-100	-684633,0	118	-882987,0	152
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	6307900,1	4037913,7	к/с	5468456,3	5468456,3	100,0	-4037913,7	-100	-2269986,4	-36,0	6307900,1	100	5468456,3	100
Витрати на персонал, тис.грн	к/с	1496323,0	1703572,3	к/с	2620886,6	2620886,6	100,0	-1703572,3	-100	207249,3	13,9	1496323,0	100	2620886,6	100
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	5530866,4	4742519,8	к/с	6974685,2	6974685,2	100,0	-4742519,8	-100	-788346,6	-14,3	5530866,4	100	6974685,2	100
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	8027836,7	10277835,9	к/с	8374944,5	16224128,8	7849184,3	93,7	8374944,5	100	-10277835,9	-100	2249999,2	28,0	8196292,1	102
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	234357,0	-673472,0	к/с	-1469402,0	-645185,0	824217,0	-56,1	-1469402,0	100,	673472,0	-100	-907829,0	-38	-879542,0	-375
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	234357,0	212385,0	к/с	207472,0	391851,0	184379,0	88,9	207472,0	100	-212385,0	-100	-21972,0	-9,4	157494,0	67,2
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	-	885857,0	к/с	1676874,0	1037036,0	-639838,0	-38,2	1676874,0	100	-885857,0	-100	885857,0	100	1037036,0	100
Капітальні інвестиції,	22763902,0	27654881,0	37549207,0	31946272,0	45643726,0	13697454,0	42,9	-5602935,0	-14	9894326,0	35,8	4890979,0	21,5	22879824,0	100

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
тис.грн															
Власний капітал, тис.грн	-1704539,0	-397203,0	1360524,0	4680269,0	6287420,8	1607151,8	34,3	4680269,0	-100	397203,0	-100	1307336,0	-76	7991959,8	-468
Будівництво															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	9753978,1	18582181,2	33702270,8	61124697,8	27422427,0	81,4	15120089,6	81,4	8828203,1	90,5	9753978,1	100	61124697,8	100
Витрати на персонал, тис.грн	к/с	434137,7	1093184,0	1536253,4	2393271,2	857017,8	55,8	443069,4	40,5	659046,3	151	434137,7	100	2393271,2	100
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	к/с	9283803,7	15586993,9	27936341,6	49350251,8	21413910,2	76,7	12349347,7	79,2	6303190,2	67,9	9283803,7	100	49350251,8	100
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	11083593,5	19119520,4	32367249,6	58503050,1	85563742,6	27060692,5	46,3	26135800,5	80,7	13247729,2	69,3	8035926,9	72,5	74480149,1	672
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	-69484,0	486819,0	213093,0	1521682,0	1061036,8	-460645,2	-30,3	1308589,0	614	-273726,0	-56,2	556303,0	-800	1130520,8	-1627
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	74678,0	534716,0	928666,0	1524771,0	1061199,8	-463571,2	-30,4	596105,0	64,2	393950,0	73,7	460038,0	616	986521,8	1321
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	144162,0	47897,0	715573,0	3089,0	163,0	-2926,0	-94,7	-712484,0	-99,6	667676,0	1394	47897,0	100	-143999,0	-99,9
Капітальні інвестиції, тис.грн	479647,0	307971,0	к/с	382620,0	879075,0	496455,0	129,8	382620,0	100	-307971,0	-100	-171676,0	-35	399428,0	83,3
Власний капітал, тис.грн	11890834,0	32642505,3	56299625,3	64226777,9	68564571,9	4337794,0	6,8	64226777,9	14,1	23657120,0	72,5	20751671,3	174	56673737,9	476
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг),	148297838,9	212692372,4	236958618,2	272234156,1	304932120,2	32697964,1	12,0	35275537,9	14,9	24266245,8	11,4	64394533,5	43,4	156634281,3	105

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
тис.грн															
Витрати на персонал, тис.грн	26128669,1	35968354,7	47294249,1	61483611,3	68524112,4	7040501,1	11,5	14189362,2	30,0	11325894,4	31,5	9839685,6	37,7	42395443,3	162
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	80267733,2	102156625,2	128350491,6	180257004,7	204007064,9	23750060,2	13,2	51906513,1	40,4	26193866,4	25,6	21888892,0	27,3	123739331,7	154
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	873325888,9	1101153132,9	1222860510,0	1295661118,0	1719913371,7	424252253,7	32,7	72800608,0	6,0	121707377,1	11,1	227827244,0	26,1	846587482,8	96,9
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	12594699,0	29640778,8	40656213,6	18008937,3	45723899,2	27714961,9	153,9	-22647276,3	-55	11015434,8	37,2	17046079,8	135	33129200,2	263
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	21611175,0	32099306,8	45639950,0	35930196,5	52359968,9	16429772,4	45,7	-9709753,5	-21	13540643,2	42,2	10488131,8	48,5	30748793,9	142
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	9016476,0	2458528,0	4983736,4	17921259,2	6636069,7	-11285189,5	-63,0	12937522,8	259	2525208,4	102	-6557948,0	-72	-2380406,3	-26,4
Капітальні інвестиції, тис.грн	227968,0	2266702,0	2702186,0	3175519,0	5806445,0	2630926,0	82,9	473333,0	17,5	435484,0	19,2	2038734,0	894	5578477,0	2447
Власний капітал, тис.грн	567999093,0	513988541,0	383958866,0	539358409,0	469334806,0	-70023603,0	-13,0	155399543,0	40,5	-130029675,0	-25,3	-54010552,0	-9,5	-98664287,0	-17,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	180120059,4	211483821,3	243259891,1	267545217,6	246088731,9	-21456485,7	-8,0	24285326,5	10,0	31776069,8	15,0	31363761,9	17,4	65968672,5	36,6
Витрати на персонал, тис.грн	42285756,8	54653594,5	72442731,5	82646961,3	79669579,9	-2977381,4	-3,6	10204229,8	14,1	17789137,0	32,5	12367837,7	29,2	37383823,1	88,4
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	158505482,1	207658430,8	246421725,5	246458477,2	217210116,0	-29248361,2	-11,9	36751,7	0,0	38763294,7	18,7	49152948,7	31,0	58704633,9	37,0

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
тис.грн															
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	222711949,5	265035022,4	280730676,7	252269145,7	273958044,6	21688898,9	8,6	-28461531,0	-10	15695654,3	5,9	42323072,9	19,0	51246095,1	23,0
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	-18501161,0	-29393190,0	-4009067,0	12376067,0	18854583,0	6478516,0	52,3	16385134,0	-408	25384123,0	-86,4	-10892029,0	58,9	37355744,0	-201
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	13194636,0	12749092,0	17804556,0	37281932,0	37947082,0	665150,0	1,8	19477376,0	109	5055464,0	39,7	-445544,0	-3,4	24752446,0	187
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	31695797,0	42142282,0	21813623,0	24905865,0	19092499,0	-5813366,0	-23,3	3092242,0	14,2	-20328659,0	-48,2	10446485,0	33,0	-12603298,0	-39,8
Капітальні інвестиції, тис.грн	13497794,0	27138147,0	25276974,0	23976460,0	36481697,0	12505237,0	52,2	-1300514,0	-5,1	-1861173,0	-6,9	13640353,0	101	22983903,0	170
Власний капітал, тис.грн	к/с	к/с	к/с	к/с	2962352,0	2962352,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2962352,0	100
Інформація та телекомунікації															
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг), тис.грн	42513415,7	46108778,0	54068893,0	63749172,1	69041105,9	5291933,8	8,3	9680279,1	17,9	7960115,0	17,3	3595362,3	8,5	26527690,2	62,4
Витрати на персонал, тис.грн	4741493,2	5598484,2	5675887,8	6714976,5	7704276,8	989300,3	14,7	1039088,7	18,3	77403,6	1,4	856991,0	18,1	2962783,6	62,5
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис.грн	34200400,9	31989581,4	33021625,1	38798502,6	43099622,9	4301120,3	11,1	5776877,5	17,5	1032043,7	3,2	-2210819,5	-6,5	8899222,0	26,0
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн	42601040,6	51259755,5	62702827,5	68004699,0	80102630,9	12097931,9	17,8	5301871,5	8,5	11443072,0	22,3	8658714,9	20,3	37501590,3	88,0

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2020/2019		Відхилення 2019/2018		Відхилення 2018/2017		Відхилення 2021/2017	
						+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	12156595,0	12604607,0	14953615,0	15581685,0	23278112,0	7696427,0	49,4	628070,0	4,2	2349008,0	18,6	448012,0	3,7	11121517,0	91,5
Підприємства, які одержали прибуток, тис.грн	13818131,0	14004166,0	16620863,0	16796011,0	24047730,0	7251719,0	43,2	175148,0	1,1	2616697,0	18,7	186035,0	1,3	10229599,0	74,0
Підприємства, які одержали збиток, тис.грн	1661536,0	1399559,0	1667248,0	1214326,0	769618,0	-444708,0	-36,6	-452922,0	-27,2	267689,0	19,1	-261977,0	-15,8	-891918,0	-53,7
Капітальні інвестиції, тис.грн	283622,0	483425,0	к/с	к/с	к/с	0,0	0,0	0,0	0,0	-483425,0	-100	199803,0	70,4	-283622,0	-100
Власний капітал, тис.грн	к/с	к/с	к/с	к/с	9703916,0	9703916,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9703916,0	100

Джерело: складено автором на основі даних [26]

Додаток Б – «Структура фінансових показників великих підприємств за сферами економічної діяльності за період 2017-2021 рр., %»

Сфери економічної діяльності	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг)	Витрати на персонал	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг)	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток	Підприємства, які одержали збиток	Капітальні інвестиції	Власний капітал
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	3,5	2,2	3,9	2,1	8,8	1,5	1,5	2,9	8,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	9,5	7,7	7,3	8,2	43,6	6,7	6,7	45,7	20,4
Переробна промисловість	47,9	27,2	50,5	33,3	25,8	36,7	36,7	11,8	22,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	11,1	14,1	12,2	10,2	-0,3	19,0	19,0	18,0	-0,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,2	0,5	0,2	0,2	-0,3	0,7	0,7	11,6	0,2
Будівництво	1,3	0,4	1,3	1,1	0,4	0,1	0,1	0,1	4,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12,0	19,1	8,8	35,7	15,8	7,7	7,7	1,0	44,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	11,8	26,4	13,6	7,4	-2,2	26,3	26,3	8,9	0,1
Інформація та телекомунікації	2,8	2,4	2,3	1,7	8,5	1,3	1,3	0,1	0,2

Джерело: складено автором на основі даних [26]